

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

În prezența Domnului NICOLAE CEAUȘESCU, Președintele Republicii Socialiste România, s-au deschis lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale

Vineri, 15 noiembrie, s-au deschis la București lucrările sesiunii a II-a a celei de a IX-a legislaturi a Marii Adunări Naționale.

În sală se aflau deputați, între care și P. F. Părinte Iustin Moiescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, I. P. S. Teoctist Arăpaș, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Eminențele lor László Papp, Episcop al Episcopiei Reformate Oradea, Albert Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. și Mózses Rozen, Șef Rabin al Cultului Mozaic, numeroși invitați, precum și șefi de misiuni diplomatice acreditați la București, numeroși corespondenți ai presei străine.

Pe ordinea de zi a sesiunii au fost înscrise următoarele puncte:

1. Depunerea jurământului de credință și devotament față de Republica Socialistă România de către unii deputați în Marea Adunare Națională.

2. Proiectul Legii Planului Național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1986.

3. Proiectul Legii Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare al Republicii Socialiste România pe anul 1986.

4. Proiectul Legii Bugetului de stat al Republicii Socialiste România pe anul 1986.

5. Proiectul Legii privind autoconducerea, autogestiunea economico-financiară și autofinanțarea unităților administrativ-teritoriale.

6. Proiectul Legii cu privire la creșterea productivității muncii, perfecționarea organizării și normării producției și a muncii.

7. Programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea pentru asigurarea bunei aprovizionări a populației cu produse agroalimentare și bunuri industriale de consum pe perioada 1 octombrie 1985—30 septembrie 1986.

8. Modificări în componența Biroului Marii Adunări Naționale.

9. Proiectele de legi pentru aprobarea decretelor cuprinzând norme cu putere de lege emise de Consiliul de Stat.

În cuvântul său, Președintele Marii Adunări Naționale a arătat că, profund impresionat de generoasele idei și inițiative ale

Președintelui Nicolae Ceaușescu puse în slujba păcii, înțelegerii și fericirii popoarelor, un mare număr de deputați, reprezentând toate județele țării, îngrijorați de situația gravă creată pe continentul european și în lume, ca urmare a intensificării cursei înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, au hotărât să propună Marii Adunări Naționale adoptarea unui Apel adresat secretarului general al Comitetului Central al P. C. U. S., Mihail Gorbaciov și președintelui S. U. A., Ronald Reagan.

Supus spre aprobare, forul legislativ al țării a adoptat în unanimitate Apelul, nouă și vibrantă chemare adresată conducătorilor Uniunii Sovietice și S. U. A. de a depune la apropiata întâlnire la nivel înalt de la Geneva, toate eforturile pentru a se ajunge la înțelegeri corespunzătoare, reciproc acceptabile care să răspundă speranțelor și așteptărilor omenirii privind dezarmarea, înlăturarea primejdiei unui război nuclear nimicitor.

Apelul pune în evidență preocuparea României, a Președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru făurirea unei lumi fără arme și războaie, pentru salvagardarea dreptului suprem al oamenilor la existență, la viață, la libertate și independență, la pace.

Prezentarea și adoptarea Apelului s-au desfășurat într-o atmosferă de înaltă responsabilitate, deputații exprimându-și adevărate fierbinte față de noua inițiativă de politică externă a României, voința și aspirațiile de pace ale poporului nostru.

În cursul aceleiași zile, Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România a fost înaintat reprezentanților diplomației ai U. R. S. S. și S. U. A. la București.

În cadrul sesiunii, forul legislativ suprem al țării a adoptat, în unanimitate, Legea privind autoconducerea, autogestiunea economico-financiară și autofinanțarea unităților administrativ-teritoriale, precum și Programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea pentru asigurarea bunei aprovizionări a populației cu produse agroalimentare și bunuri industriale de consum pe perioada 1 octombrie 1985—30 septembrie 1986.

Dezbaterile Marii Adunări Naționale în cadrul actualei sesiuni vor fi reluate la o dată ce va fi comunicată din timp.

O NOUĂ INIȚIATIVĂ A ROMÂNIEI, A PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU — O STRĂLUCITĂ CONTRIBUȚIE LA CAUZA PĂCII

Recent, Adunarea Generală a O. N. U. a adoptat în unanimitate, un nou document inițiat de România, de Președintele Nicolae Ceaușescu, și anume „Apelul solemn către statele aflate în conflict de încetare fără întârziere a acțiunilor armate și de soluționare a problemelor dintre ele pe calea tratativelor și angajamentul statelor membre ale O. N. U. de a reglementa stările de încordare și conflict, diferențele existente pe cale politică, de a se abține de la folosirea forței și amenințarea cu forța, de la orice intervenție în treburile interne ale altor state“.

Noua inițiativă românească intervine într-un moment de grea cumpănă în viața politică mondială, când diferitele conflicte armate din unele regiuni ale lumii provoacă mari suferințe morale și distrugereri materiale, când viața și civilizația omenirii este amenințată de noi și noi arme distrugătoare.

Adoptarea noii inițiative a României dovedește că ea răspunde cerințelor majore ale omenirii, imperativelor vieții internaționale.

Valoarea politică deosebită a noii inițiative românești de pace este evidentă cu atât mai mult cu cât Apelul solemn reprezintă singurul document politic major care a reușit să întrunească consensul statelor membre ale O. N. U. la actuala sesiune jubiliară consacrată celei de a 40-a aniversări a organizației mondiale.

Noul demers politic întreprins de România la O. N. U. reprezintă o nouă și strălucită expresie a inițiativelor constructive ale Președintelui țării noastre, Domnului Nicolae Ceaușescu de creștere a rolului și prestigului O. N. U. în viața internațională, la oprirea noului curs al evenimentelor spre încordare și conflict, la întărirea încrederii între state, a păcii și destinderii internaționale.

A 46-a Conferință Teologică Interconfesională

În zilele de 12—13 noiembrie a. c., a avut loc la Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca, cea de a 46-a Conferință Teologică Interconfesională, cu tema: „Rolul Bisericii în păstrarea unității și integrității lumii“.

La Conferință au participat înalți ierarhi, membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu I. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, eminențele lor, conducători ai Bisericilor protestante, cadre didactice de la cele trei Institute Teologice, București, Cluj-Napoca și Sibiu, rectorul și prorectorul Institutului Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia, directorii Seminarilor teologice ortodoxe și reprezentanți ai publicațiilor bisericesti.

Lucrările Conferinței au fost deschise de rectorul Institutului gazdă, Prof. Dr. Péntek Árpád.

Prima parte a lucrărilor Conferinței, citirea celor trei refe-

rate, a fost condusă de Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Primul referat, intitulat: „Unitatea și integritatea lumii create, a fost susținut de D-1 asistent Michael Gross de la Institutul Teologic Protestant, Ramura Sibiu, care își propune „o reflecție teologică de principiu“ asupra unității și integrității lumii, amenințată astăzi de aberanta cursă a înarmărilor. Lumea este o creație a lui Dumnezeu, capabilă de dezvoltare și progres, întrucât Dumnezeu își manifestă față de ea pronia Sa divină. Omul, co-roana creaturii, este chemat să păstreze unitatea și integritatea lumii.

Al doilea referat intitulat: „Responsabilitatea creștină în fața

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. Prof. Ilie Moldovan
Pr. Asist. Liviu Streza

În pagina 3: articolul Pr. Prof. Mircea Păcurariu: „ATROCITĂȚILE SĂVÎRȘITE ÎMPOTRIVA BISERICII ROMÂNEȘTI DIN TRANSILVANIA DE NORD, ÎN PERIOADA OCUPAȚIEI HORTHYSTE“.

CALENDAR DE INIMĂ

Cei patru Mari Patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat ortodox românesc

1. Patriarhul Miron Cristea

Se împlinesc anul acesta șaiszeci de ani de când, din voința Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, trecută și prin camerele legislative ale vremii, s-a proclamat înființarea Patriarhiei Române în locul Mitropoliei de la București, transformându-se și titlul de mitropolit primat, în acela de patriarh. Tradiția patriarhală era la noi mai veche. Nicolae Iorga arată că în secolul al XIV-lea, mitropolitul muntean era *exarh patriarhal*, iar în secolul al XVI-lea, mitropolitul Moldovei purta — recunoscută de toată Ortodoxia — semnele demnității patriarhale (Arhim. Tit Simezea, *Patriarhia românească*, București 1926, p. 7).

Pe scaunul de la București, cu titlul de mitropolit primat, se afla din 1920 Elie Miron Cristea, cum îi plăcea să-și zică, păstrându-și și numele de botez, ușor modernizând printr-o fonie străină pe românescul dar cam aspru și rusticul Ilie, cum fusese și prototipul onomastic vechi-testamentar.

Fiind astăzi sărbătoarea aniversară a Patriarhatului, e și sărbătoarea patriarhilor. După ce în Catedrală I. P. S. Nicolae Corneanu a vorbit astăzi despre evenimentele din 1925 care au dus la întemeierea Patriarhatului, din însărcinarea P. F. Patriarh eu mi-am propus în această sesiune specială a Sfințului Sinod, evocarea solemnă a evenimentului, și, mai ales, a urmărilor lui în istoria celor șaiszeci de ani care au urmat de atunci până azi. Mi-am zis că va fi nu numai calea cea mai potrivită de evocare, ci și împlinirea unei datorii de conștiință și a unui omagiu din partea noastră a tuturor, să parcurgem istoria împlinirilor din această perioadă, prin istoria oamenilor care veghindu-le de pe scaunul cel mai înalt au contribuit în chip determinant la înfăptuirea lor. Am desigur în vedere pe cei patru mari patriarhi care au acoperit epoca, și care și-au câștigat pentru istorie și pentru viitorime o glorie nemuritoare, inserându-și numele în cartea ctitorilor Bisericii Ortodoxe Române moderne și contemporane: Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Justinian Marina și Iustin Moisescu.

Pentru mulți dintre Dvs. expunerea mea va ajuta doar la rememorarea unor lucruri cunoscute, dar din când în când, și mai ales la o ocazie ca aceasta, chiar și numai rememorarea poate fi un act necesar și util și, mai ales, un omagiu mărturisind respectul și recunoștința noastră.

Face studii teologice la școala lui Șaguna din Sibiu, apoi trece la Budapesta doctoratul în litere și filozofie (1895), cu o teză — prima din istoria exegezei eminesciene — despre *Viața și opera lui Mihai Eminescu* (în l. maghiară), anticipând mai calificată de mai târziu și soluționând, de pildă, problema cauzelor pesimismului eminescian, mult controversată, exact în sensul criticii de consens din ultima vreme. Lui îi aparține formula-re pentru prima oară a sintagmei „Luceafărul poeziei românești”. Întors la Sibiu, este chemat la diferite demnități ecleziastice, sub mitropolitul Miron Romanul și Ioan Mețianu; mai întâi la aceea de secretar eparhial (1893); apoi de redactor la „Telegraful Român” (1898—1900), iar mai târziu la cea de asesor consistorial ales pe viață (1902), deci consilier mitropolit.

În același an e tuns în monahism la mănăstirea Hodosh-Bodrog, fiind a și primit noul nume de *Miron*, fără îndoială în cinstea mitropolitului Miron Romanul.

În acest timp duce, printre altele, o luptă susținută pentru ceea ce va numi cu un titlu curios și aparent contradictoriu, „Banca culturală Lumina”. Era culturalist pentru că din dobânzi își propunea să susțină opera de culturalizare a Transilvaniei de dinainte de 1918, să acorde burse de studii tinerilor români, să contribuie la susținerea românilor care doreau să învețe meserii, pentru a nu mai fi românii dependenți mereu de alții sub raportul micilor servicii și industrii, ceea ce le întreținea un anumit complex de ruralitate și inabilitate pentru tehnică și comerț. Treburile erau foarte bine gândite de tânărul Elie

Miron Cristea și, până la urmă, a reușit să convingă, și Banca a luat ființă.

Nu e de mirare, așadar, că a fost unul din stilpii și animatorii cel mai entuziaști ai „Asociației pentru cultura și literatura poporului român din Transilvania”, fiind din 1905 președintele Despărțământului Sibiu. Tot așa, nu e de mirare că a fost suflător este învederată atât de călătoria întreprinsă la Sfințele Locuri, în 1872, însoțit de mama sa, cât și de sfințele lăcașuri pe care le-a ridicat și dintre care amintim: biserica Fundeni Doamnei (1699), biserica mănăstirii Colțea (1700), schitul Titiriciu din Oltenia etc. Primele două fundații citate sînt în același timp opere arhitectonice de mare originalitate și rafinament artistic. O afirmație similară se poate formula și privitor la biserica mănăstirii Sinaia: singura biserică de la noi construită în formă de *cruce latină*. Pictura „zgrăvului de subțire” Pirvu Mutu, săpăturile în lemn și în piatră sînt alte atribute unice ale ctitoriei din Bucegi.

O analogie între locul izolat în care se află mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinaia — care a cunoscut daniile lui Brâncoveanu și chiar pe acelea ale spătarului — și locul ales de ctitor, în munții noștri este evidentă; dacă ne gândim la înfățișarea de-a dreptul sihăstrească pe care o avea în 1695. La alegerea locului, tradiția adaugă un element. În anul 1662 când în scaunul domnesc al Țării Românești vine Grigore Ghica, hotărît să își suprimare rivalii — între care se prenumărau Cantacuzinii — spătarul Mihail ia drumul Brașovului. Hăituit prin munți de urmăritori, rămas pe jos și sleit de puteri, spătarul găsește un izvor de apă și un schit unde se adăpostește. Aici va fi ridicat el rugăciune către Maica Domnului făgăduind că, dacă va scăpa cu viață, în semn de mulțumire, va înălța un lăcaș de închinăciune cu hramul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu. Adică ceea ce se va întâmpla treizeci și trei de ani mai târziu.

Faptul că lucrările de construcție au durat cinci ani (1690—1695) se explică prin izolarea locului, greu accesibil, care fusese ales de ctitor. La sfințirea din 15 august 1695, au luat parte însuși Constantin Brâncoveanu, ctitorul Mihail Cantacuzino, și a slujit un sobor în fruntea căruia se afla Mitropolitul de atunci al Țării Românești, Teodosie.

Că mănăstirea Sinaia continuă în Bucegi o viață monastică

Vetre de spiritualitate ortodoxă românească

Mănăstirea Sinaia

S-au împlinit, la 15 august 1985, două sute nouăzeci de ani de la înființarea bisericii — cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” — a Mănăstirii Sinaia, ctitorie care continua astfel, în munții Bucegi, sub o formă superioară de organizare, o viață pustnicească locală ale cărei origini se pierd în negura vremurilor. Înființarea mănăstirii Sinaia, la 1695, reflectă epoca, înfloritoare sub multe aspecte, îndeosebi sub cele *religios, artistic și cultural*, pe care Țara Românească a cunoscut-o în cea de a doua parte a secolului al XVII-lea, sub două domnii însemnate: a lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) și, respectiv, a lui Constantin Brâncoveanu (1688—1714). Nu fără temei s-a afirmat că această epocă reprezintă, ca însemnătate, echivalentul răstimpului domniei lui Ștefan cel Mare în Moldova.

De epoca brâncovenească este legată și apariția și fizionomia Mănăstirii Sinaia, atât prin data întemeierii (1695) cât și prin personalitatea ctitorului, spătarul Mihail Cantacuzino. Frate cu Șerban Cantacuzino, voievodul-editor al Bibliei de la București (1688) și unchi al lui Constantin Brâncoveanu, spătarul Mihail a fost una din marile figuri pe care le-a dat familia Cantacuzinilor la noi. Ca și stolnicul umanist, a călătorit mult și s-a instruit în Italia, într-o vreme în care cărturarii noștri deveneau tot mai puternic conștienți de originea română a poporului nostru și de apartenența noastră la familia neamurilor neolatine. În același timp, ei păstrau neclintită evlavie ortodoxă, contribuind, într-o vreme de apogeu a expansiunii otomane, la menținerea și înflorirea acesteia. Credințioșii spătarului-ctitor este învederată atât de călătoria întreprinsă la Sfințele Locuri, în 1672, însoțit de mama sa, cât și de sfințele lăcașuri pe care le-a ridicat și dintre care amintim: biserica Fundeni Doamnei (1699), biserica mănăstirii Colțea (1700), schitul Titiriciu din Oltenia etc. Primele două fundații citate sînt în același timp opere arhitectonice de mare originalitate și rafinament artistic. O afirmație similară se poate formula și privitor la biserica mănăstirii Sinaia: singura biserică de la noi construită în formă de *cruce latină*. Pictura „zgrăvului de subțire” Pirvu Mutu, săpăturile în lemn și în piatră sînt alte atribute unice ale ctitoriei din Bucegi.

O analogie între locul izolat în care se află mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinaia — care a cunoscut daniile lui Brâncoveanu și chiar pe acelea ale spătarului — și locul ales de ctitor, în munții noștri este evidentă; dacă ne gândim la înfățișarea de-a dreptul sihăstrească pe care o avea în 1695. La alegerea locului, tradiția adaugă un element. În anul 1662 când în scaunul domnesc al Țării Românești vine Grigore Ghica, hotărît să își suprimare rivalii — între care se prenumărau Cantacuzinii — spătarul Mihail ia drumul Brașovului. Hăituit prin munți de urmăritori, rămas pe jos și sleit de puteri, spătarul găsește un izvor de apă și un schit unde se adăpostește. Aici va fi ridicat el rugăciune către Maica Domnului făgăduind că, dacă va scăpa cu viață, în semn de mulțumire, va înălța un lăcaș de închinăciune cu hramul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu. Adică ceea ce se va întâmpla treizeci și trei de ani mai târziu.

Faptul că lucrările de construcție au durat cinci ani (1690—1695) se explică prin izolarea locului, greu accesibil, care fusese ales de ctitor. La sfințirea din 15 august 1695, au luat parte însuși Constantin Brâncoveanu, ctitorul Mihail Cantacuzino, și a slujit un sobor în fruntea căruia se afla Mitropolitul de atunci al Țării Românești, Teodosie.

Că mănăstirea Sinaia continuă în Bucegi o viață monastică

sihăstrească, ne-o arată fără echivoc chiar *Așezământul ctitoricesc* în care se pot citi următoarele: „(...) Am zidit din temelie și am înălțat un schițor, după asemănarea Sinaiei cei mari, întru slava și lauda lui Dumnezeu, și întru cinstea Adormirii Stăpînei noastre Maicii Sfinții Sale, pe apa Prahovei, la pustie, sub muntele Bucegiului. Unde mai înainte zidirea aceștia se afla sihaștri...”. Din același document reiese că, pe lângă părinții ducînd viață de chinovie, existau și nevoitori „ce locuiesc în pustie”. — Așezat sub epitropia Colței, noului așezământ nu i se putea însă impune — urmîndu-se astfel firul unei vechi tradiții — stareț din afară: „Și dacă se va întâmpla a muri starețul care va fi, altul din străini să nu se puie, fără de cît din obște, din cei din mănăstioară...”.

Înzestrată cu numeroase proprietăți de către spătarul-ctitor, la care cu vremea se vor adăuga altele, păzită de 40 de pușcași și întărită cu ziduri groase ca de cetate, cu o incintă în formă de patruleter, aflată la numai cîteva kilometri de Transilvania, mănăstirea Sinaia era și un punct strategic. Va cunoaște astfel momente dramatice, va suferi de pe urma unor conflicte armate și, mai cu seamă, în momente de restriște va oferi adăpost, hrană și mîngiere celor aflați în bejenie: rol pe care l-au jucat de atîtea ori mănăstirile românești în decursul zbuciumatei istorii a neamului nostru. — Astfel, la 1711, în timpul conflictului ruso-turc, însuși ctitorul se va refugia aici. Alte două războaie, turco-austriece, din secolul al XVII-lea vor implica prin urmările lor mănăstirea: cel dintre 1716—1718 și, respectiv, 1768—1770; ultimul cauzînd așezământului numeroase stricăciuni și pagube.

Între 1842—1847, din inițiativa starețului Ioasăf (1820—1843) și, respectiv, a lui Paisie (1843—1859), a fost ridicată în partea de răsărit a mănăstirii o impunătoare biserică. Forma majestuoasă și rafinată de azi a apărut însă după numeroase reparații și după sfințirea din anul 1903. De ele s-a îngrijit Eforia Spitalelor Civile din București, instituție care a patronat așezământul după secularizarea din 1864. Alte reparații au necesitat urmările incendiului survenit în 1908. Pentru epoca de după război este imperios să menționăm amplele lucrări de restaurare, reparație și refacere întreprinse între anii 1951—1957; deopotrivă cu îmbunătățirile pe care mănăstirea le-a cunoscut în decursul anilor 1977—1981.

Desigur, într-o scurtă schiță istorică, rigorile spațiului constring să trecem peste o serie de aspecte importante din trecutul și prezentul mănăstirii. Trebuie să reamintim însă că, după 1875, noul oraș Sinaia prinde viață în jurul mănăstirii. La 1892, unul dintre cei mai activi stareți din cei 19 care au condus mănăstirea în decurs de aproape 3 secole — Nifon al II-lea (1888—1909) a inaugurat la Sinaia *primul* Muzeu de artă bisericăscă din țară, creînd anume un local pentru exponate. Pînă la Reîntregirea națională din 1918, mănăstirea și muzeul, aflate la mică distanță de frontieră de la Predeal, au fost vizitate de mii și mii de români veniți de peste munți. Mărturie stau semnăturile grupurilor și ale persoanelor individuale existente în cartea de aur a mănăstirii (1892—1919). Sub texte de mare vibrație sufletească se poate citi adesea mențiunea „român din Transilvania”, „Român din Banat”, „român din Bucovina” etc. Se poate afirma astfel că Mănăstirea Sinaia a cultivat în ultimul secol, în numeroșii săi vizitatori, sentimentul de evlavie străbună, de patriotism și de mîndrie națională românească. Sentiment sacru pe care așezământul și monahii săi îl cultivă în continuare cu aceeași dăruire.

Protos. Lavrentie Giță
Starețul Mănăstirii Sinaia

1. Miron Cristea urca pe tronul patriarhal după ce își făcuse un nume și o faimă dintre cele mai solide, începînd din ultimele decenii ale secolului trecut, pînă în 1920, cînd, de la Caransebeș a fost ales Mitropolit primat la București. Fiu de țărani, se ridicase în rîndul „domnilor” prin ucenicia la școli înalte, în Transilvania și la Budapesta, dînd de la început semne de detașare intelectuală net superioară față de mulți din generația sa.

Miron Cristea și, pînă la urmă, a reușit să convingă, și Banca a luat ființă.

Nu e de mirare, așadar, că a fost unul din stilpii și animatorii cel mai entuziaști ai „Asociației pentru cultura și literatura poporului român din Transilvania”, fiind din 1905 președintele Despărțământului Sibiu. Tot așa, nu e de mirare că a fost suflător este învederată atât de călătoria întreprinsă la Sfințele Locuri, în 1672, însoțit de mama sa, cât și de sfințele lăcașuri pe care le-a ridicat și dintre care amintim: biserica Fundeni Doamnei (1699), biserica mănăstirii Colțea (1700), schitul Titiriciu din Oltenia etc. Primele două fundații citate sînt în același timp opere arhitectonice de mare originalitate și rafinament artistic. O afirmație similară se poate formula și privitor la biserica mănăstirii Sinaia: singura biserică de la noi construită în formă de *cruce latină*. Pictura „zgrăvului de subțire” Pirvu Mutu, săpăturile în lemn și în piatră sînt alte atribute unice ale ctitoriei din Bucegi.

O analogie între locul izolat în care se află mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinaia — care a cunoscut daniile lui Brâncoveanu și chiar pe acelea ale spătarului — și locul ales de ctitor, în munții noștri este evidentă; dacă ne gândim la înfățișarea de-a dreptul sihăstrească pe care o avea în 1695. La alegerea locului, tradiția adaugă un element. În anul 1662 când în scaunul domnesc al Țării Românești vine Grigore Ghica, hotărît să își suprimare rivalii — între care se prenumărau Cantacuzinii — spătarul Mihail ia drumul Brașovului. Hăituit prin munți de urmăritori, rămas pe jos și sleit de puteri, spătarul găsește un izvor de apă și un schit unde se adăpostește. Aici va fi ridicat el rugăciune către Maica Domnului făgăduind că, dacă va scăpa cu viață, în semn de mulțumire, va înălța un lăcaș de închinăciune cu hramul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu. Adică ceea ce se va întâmpla treizeci și trei de ani mai târziu.

Faptul că lucrările de construcție au durat cinci ani (1690—1695) se explică prin izolarea locului, greu accesibil, care fusese ales de ctitor. La sfințirea din 15 august 1695, au luat parte însuși Constantin Brâncoveanu, ctitorul Mihail Cantacuzino, și a slujit un sobor în fruntea căruia se afla Mitropolitul de atunci al Țării Românești, Teodosie.

Că mănăstirea Sinaia continuă în Bucegi o viață monastică

Sfîntul mare mucenic Dimitrie

Sfînta Biserică dreptmăritoare prăznuiește în 26 octombrie pe Sfîntul mare mucenic Dimitrie, Izvoritorul de Mir.

După datele pe care le avem în cărțile noastre bisericesti, acest sfînt a fost originar din orașul Tesalonic și a trăit pe vremea împăraților Dioclețian și Maximian, cunoscuți prin dușmănia lor față de credința creștină. Sf. Dimitrie se trăgea dintr-o familie creștină. Tatăl său era om de vază și ocupa înalta funcție de proconsul al Tesalonicului.

Tînărul Dimitrie primi o aleasă educație creștină în casa părintească și își însuși, în același timp, și cultura vremii de atunci, devenind un om cu însușiri alese. Tatăl său muri, cînd el ajunsese la vîrsta maturității. Împăratul Maximian, fiind informat că Dimitrie are o pregătire temeinică și pricepere în conducerea treburilor publice, îl numi proconsul al

Tesalonicului, în locul tatălui său, fără să știe că sfîntul este creștin. Dimitrie primi această funcție nu spre mîndrie ci ca să poată ajuta mai ușor pe creștinii. Dar în curînd, împăratul îi trimise ordin să ia măsuri aspre împotriva creștinilor.

Sfîntul înțelese că va trebui să mărturisească pe Mintuitorul Hristos și să suferă pentru Biserica Lui. De aceea el încredință averea sa unui slujitor devotat numit Lupu, ca din ea să miluiască pe săraci, iar el, Dimitrie începu să propovăduiască pe față învățătura creștină.

Aflînd despre faptele Sf. Dimitrie, împăratul a venit personal în Tesalonic, nădăjduind că va reuși, prin autoritatea sa, să înduplece pe Sfîntul la cinstirea zedilor romani. În discuția cu Sf. Dimitrie, Maximian s-a străduit în cuvinte măgulitoare să-l abată pe sfîntul de la Biserica lui

Hristos, promițîndu-i demnități mari și un viitor strălucit. Dar Dimitrie a rămas neclintit în credința sa, ba mai mult decît atît, el a arătat împăratului desertațiunea cinștirii idoloilor, îndemnîndu-l să învețe și să înțeleagă înălțimea morală și frumusețea învățăturii creștine.

Împăratul a poruncit atunci ca Sf. Dimitrie să fie închis în temniță.

În acest timp, în oraș — după obiceiul vremii — au fost rînduite, în cinstea împăratului, niște spectacole sîngeroase, constînd din lupte între oameni, în care cel mai slab era aruncat de pe o platformă în jos în niște sulți ascuțiți și străpuns mortal. În aceste lupte era folosit un om foarte puternic, numit Lie, care omorise numeroși adversari și se mîndrea că nu poate fi învins de nimeni. Victimele sale erau mai ales creștinii, aduși din temnițe și împinși la luptă, spre distracția împăratului.

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. Mihail Colotelo

Protopopul Petru E. Papp în amintire...

Cunoșteam numele acestui vajnic om de bine și de cultură, care a fost protopopul Petru E. Papp, încă de pe vremea cînd eram elev la Liceul „Emanoil Gojdu” din Oradea, între 1933—1940. Îi citisem, ca elev, valoroasa lucrare „Din trecutul Beiușului. Pagini de glorie și de jertfe”, Beiuș, 1928 și îi întîlnisem numele destul de des în ziarul „Gazeta de Vest” din Oradea și în „Legea românească”, publicație bisericăscă înființată de episcopul de pie memorie Roman R. Ciorogariu, fie semnînd un articol, fie scriindu-se despre el ca inițiator al unui eveniment cultural.

Mai apoi, în perioada Dictatului de la Viena, ca elev în clasa a VIII-a la Liceul „Samuil Vulcan” din Beiuș, l-am cunoscut mai bine, căci îl întîlneam aproape zilnic în drumul spre liceu, fie

venind la bisericuța de lemn din curtea Institutului ortodox de băieți, adusă aci de fostul catihet Moise Popovici, pentru nevoile sufletești ale elevilor interni, din satul Seghiște, fie intrînd sau ieșînd de la librăria „Doina” de lângă liceu. Făcea zilnic, în săptămîna cînd era de rînd, utrenia și vecernia la bisericuța din curtea internatului. Duminică și în sărbători slujea la biserică din deal. Putea fi întîlnit mereu la tipografia „Diecezana”, evacuată dinaintea ocupației horthyste la Beiuș, unde scotea atunci foaia săptămînală „Beiușul”, singurul organ de informație locală pe care-l avea la îndemînă ciuntitul în două județe Bihor, cu reședința în Beiuș.

Protopopul Petru E. Papp era într-o continuă activitate de tot felul: pastorală și culturală. Plin de inițiativă, de dragoste și dă-

ruire pentru tot ce privea viața culturală a Beiușului și satelor din protopopiat, persoana lui era cuceritoare, fermecătoare, prin expresia de bunătate și dragoste care iradiau de pe fața sa totdeauna luminoasă și zîmbitoare.

În oraș, toată lumea îl saluta cu mult respect. Apropiat de toți, cu o vorbă bună pentru fiecare, era stimat și iubit de toți.

Mi-aduc aminte cu cită plăcere îl întîmpinam elevii Internatului ortodox din Beiuș cînd îi vizita cu unele ocazii. Observîndu-l venind dinspre str. Română spre internat, dacă ne aflam în recreație, încă departe fiind, ne reculegeam din joacă, ne controlam ținuta, ca să-l putem primi cuvîncios. Primul dintre noi care-l observa că se îndreaptă spre internat ne atrăgea atenția cu cuvintele: „vine părintele prota”!... Așa i se spunea în Beiuș îndeobște. O lumină de bucurie răsărea pe

(Continuare în pag. a 4-a)
Diacon prof. Teodor V. Damșa

DOCUMENTE DE VALOARE INCONTESTABILĂ

Atrocitățile săvârșite împotriva Bisericii românești din Transilvania de Nord, în perioada ocupației horthyste

Conf. univ. MIHAI FĂTU
doctor în istorie

BISERICA ROMÂNEASCĂ DIN NORD-VESTUL ȚĂRII SUB OCUPAȚIA HORTHYSTĂ 1940—1944

EDITURA INȘED. TITUL. BIBLIC. ȘI DE MIȘIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
1985

De curînd a ieșit de sub tipar o carte de istorie „contemporană”, o carte care se citește cu emoție de la prima pînă la cea din urmă pagină. Este vorba de lucrarea *Biserica românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă, 1940—1944*, apărută în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, semnată de conferențiarul Dr. Mihai Fătu de la Timișoara. Deși am aniversat, nu de mult, patru decenii de la încheierea celui de-al doilea război mondial, faptele petrecute în cursul acestui cumplit uragan care a zguduit întreaga omenire nu s-au uitat. Pentru noi, ca români, evenimentele tragice petrecute atunci nu pot fi uitate, atât dintr-o datorie de conștiință față de „istoria” propriului nostru popor și a omenirii întregi, istorie care trebuie să fie cunoscută de toți, cât și dintr-o îndatorire specifică neamului nostru, care a știut să cinstescă întotdeauna eroii, care și-au jertfit viața pentru apărarea pămîntului strămoșesc, a limbii, a credinței, a bunurilor materiale și spirituale lăsate „din neam în neam” de cei dinainte de noi, pentru a le lăsa moștenire sfîntă celor ce vor veni după noi. Evenimentele de acum peste patru decenii trebuie să fie cunoscute de noi toți cei de azi — și în chip deosebit de cei mai tineri, de cei care au avut norocul să trăiască în lumea cea nouă a păcii, a vieții celei noi, socialiste, care pulsează cu vigoare în țara noastră, pentru ca aceste evenimente tragice să nu se mai repete niciodată.

Cartea pe care intenționăm să o prezentăm în rândurile care urmează ne înfățișează o iconă tristă a vieții românești dintr-o parte a țării noastre. Este vorba de teritoriul de nord-vest al țării care, prin odiosul Diktat fascist de la Viena, din 30 august 1940 a fost smuls din trupul sfînt al Patriei și trecut sub stăpînire străină. Încălcînd în mod brutal independența și suveranitatea statului român, ministrii de externe ai Germaniei naziste și Italiei fasciste, au impus cunoscutul „arbitraj” de la Viena, prin care România a fost obligată să cedeze Ungariei horthyste și revanșarde o parte însem-

nată din teritoriu. Protestul celor mai de seamă reprezentanți ai țării — între care și mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului n-a avut nici o urmare.

Îndată după ocuparea acestui teritoriu — cu o suprafață de 43.492 km², cu o populație de 2.667.000 locuitori, în majoritate covârșitoare români — regimul horthyst a luat o serie de măsuri drastice pentru pregătirea armatei și a formațiunilor paramilitare de informație și polițienești, pentru o ofensivă împotriva României. Regentul Horthy, ca și presa ungară, declaraseră că aceste măsuri constituiau numai un prim pas în vederea ocupării Transilvaniei întregi. În scopul exercitării unui control riguros asupra teritoriului cotopt și a terorizării populației — mai ales a cele românești — autoritățile horthyste de ocupație au creat aici o serie de partide, organizații și formațiuni paramilitare fasciste, care au desfășurat, timp de patru ani o intensă campanie criminală diversionistă, revizionistă împotriva populației românești. Între numeroasele organizații naționalist-șovine și revizioniste — cu titlaturi caracteristice — semnalăm: Garda zdrăntăroșilor, Vinătorii turanici, Uniunea camaraderească Turul, Asociația Generală a Tiraliorilor unguri, Organizația regională X a Tiraliorilor (care urmărea lichidarea românilor din teritoriul cedat, fie prin expulzarea lor în România, fie prin maghiarizarea lor), Organizația Levente, care urmărea „educarea în spirit revizionist a tinerei generații, de la exaltarea spiritului de revanșă, pînă la inițierea în tainele propagandei, spionajului și contraspionajului” (p. 45). Armata ungară de ocupație — care se ridica la 300.000 de soldați, împreună cu poliția și jandarmeria, au menținut un regim de teroare, încercînd să reducă la tăcere — prin asasinat, dislocări și internări în lagăre și închisori, precum și prin alte mijloace — populația românească.

Teritoriul românesc cotopt și fost administrat de armata ungară pînă la 8 decembrie 1940, cînd a fost trecut sub administrația civilă, care a dus, în continuare, acea politică de reprimare brutală, prin numeroase

acte normative, menite a îngrădi drepturile și libertățile românilor și ale tuturor populațiilor nemaghiare și negermane și a înăbuși-o prin forță și măsuri barbare orice împotrivi față de cotoptorii horthyști.

Atmosfera de teroare inaugurată de regimul de ocupație horthystă a fost prezentată cu multă obiectivitate, dar și sentimente și profundă durere, chiar de un scriitor maghiar, Gyorgy Ferenczi care a desfășurat o prodigioasă activitate de gazetar la Budapesta, Satu Mare și Cluj și care a părăsit teritoriul ocupat, stabilindu-se în România. În lucrarea sa *Golgota în Transilvania*, apărută la Arad spre sfîrșitul anului 1940 și într-o nouă ediție la București, în 1941, el scria: „M-am considerat întotdeauna o secui care luptă pentru o conlucrare pașnică a popoarelor care trăiesc în România, dar în același timp, ca cetățean român cinstit și loial, am înfierat munca de subminare pornită împotriva unității teritoriale a Patriei noastre și m-am opus mișcărilor iredentiste...”. Ca cetățean „român” și „om creștin”, Gyorgy Ferenczy scria în continuare: „Trebuie însă să mă refer la umanitate, la cinstea, la bunul simț, la sentimente omeneste, cînd arăt atrocitățile fără seamă care s-au comis pe pămîntul Transilvaniei după ocupație. Împotriva acestora trebuie să protestez cu tonul cel mai vehement toată lumea, toți acei din al cărui suflet n-a murit adevăratul creștinism, dragostea față de aproapele. Tocul îmi tremură în mînă cînd aștern aceste rînduri pe hîrtie. Mîndrul pămînt al Transilvaniei s-a transformat într-o amarnică Golgotă, unde se petrec cele mai groaznice evenimente. Oamenii sînt închiși cu sutele, cu miile, sînt bătuiți, sînt torturați în mod cumplit. Asasinatele și execuțiile se țin lanț și toate acestea doar pentru că unica vină a nenorocitelor victime este aceea de a se fi născut român... Cu ochii înlăcrimați, cu durere în suflet, ne uităm la cer și precum a făcut Iisus Hristos, întrebăm și noi la fel: Cu ce au greșit? Care e vina acestor oameni nenorociți, torturați? Că s-au născut români? Pînă aici se aude hohotul disperării a multor sute de mii de oameni ajunși sub stăpînire străină pe pămîntul Golgotei din Transilvania, unde vîntul suflă lesurile celor spînzurați, unde cadavrele martirilor asasinați cu o sălbatică cruzime vestesc că instinctul bestial s-a eliberat și barbarismul — răzburarea joacă dansul sălbatic al morții... și acești oameni îndrăznesc să se numească creștini?... A chinii fără vreun motiv politic, cu un vandalism necruțător, oameni lipsiți de apărare este nemăiîntîlnit în istoria statelor civilizate ale Europei. De aceea, nu putem exprima altceva decît dispreț... și dacă aceasta se mai continuă atunci nu-mi rămîne altceva decît să mă rușinez că m-am născut semi maghiar și să reneg și faptul că am învățat prima oară să mă rog lui Dumnezeu în limba maghiară (p. 52—53).

Și totuși atrocitățile săvârșite de horthyști, descrise de omul cinstit și scriitorul patriot Gyorgy Ferenczy, au continuat... șirul lor este prea lung pentru a le putea prezenta într-un articol ca acesta. Vom cita doar cîteva din ele. La 9 septembrie 1940, în comuna Trăznea din jud. Sălaj, trupele horthyste de ocupație au ucis 68 de români între 3 și 78 de ani. Între ei se găsea și preotul Traian Costea, care a fost împușcat în cap, străpuns de baionete apoi a ars odată cu casa parohială. Un martor ocular relatează: „După încetarea focului de arme, unghurii au pus mina pe copiii de români și îi aruncau de vii în văpaia focului (la casele incendiate), arzînd de vii în chi-

nuri groaznice și mare jale răsună în tot locul de plîsetele lor” (p. 86).

A doua zi, 10 septembrie 1940, a fost ucis în chinuri înfiorătoare, la Huedin, protopopul Aurel Munteanu, unul din militanții de seamă pentru realizarea unității noastre prin Unirea Transilvaniei cu România, pentru ridicarea economică, socială și culturală a românilor după 1918. O bandă de 21 de asasini, în frunte cu Gall Ferencz, l-au torturat 4 ore în șir, în vîzul mulțimii adunate la tîrgul săptămînal, lovindu-l cu măciuci, smulgîndu-i părul și barba cu carne cu tot, apoi unul din asasinii horthyști Buday Ianoș Gyecu i-a înfipt de mai multe ori un par în gură, care i-a ieșit prin ceafă. Cadavrul mutilat al protopopului și al gardianului Gheorghe Nicolae ucis tot atunci, pentru că a încercat să-i vină în ajutor, au fost aruncate într-o groapă la marginea orașului. A fost găsit după 10 zile, cînd preteasa văduvă a vrut să-l îngroape, dar a fost oprită de jandarmi. Ulterior s-a permis înmormîntarea, dar credincioșii veniți să asiste au fost împrăștiați de jandarmi. A doua zi, mormîntul era devastat, călcat în picioare, florile răvășite, iar crucea smulsă din pămînt.

Justiția horthystă s-a simțit însă obligată să-și spună cuvîntul. Într-un simulacru de proces, care a avut loc la Cluj, la 28 noiembrie 1941, constatînd că asasinarea se datora „emoției puternice provocată de fericirea eliberării”, criminalii au fost „condamnați” la cîte 2 luni (!) închisoare corecțională, cu suspendarea executării pedepsei (!) (p. 16—88).

În noaptea de 13 spre 14 septembrie 1940, soldații horthyști conduși de membrii gărzii naționale din Ip — jud. Sălaj, au ucis 156 de români, unii cu lovituri de cuțite și baionete, alții cu focuri de armă, fetele au fost violatate apoi ucise, femeile însărcinate spintecate, a fost ucisă și o fetiță de 2 săptămîni, în leagăn. Cadavrele au fost aruncate într-o groapă comună și peste ele s-a aruncat var nestins (p. 57).

Alte crime au avut loc în noaptea de 19 spre 20 septembrie 1940, în Mureșeni de Cîmpie — jud. Cluj, sat situat în apropierea frontierei stabilită prin Diktatul de la Viena. În casa preotului paroh au fost mutilați și torturați, apoi uciși cu focuri de armă sau cu baionete, 11 români de către 15 grăniceri horthyști, conduși de sublocotenentul Csordasy Gergely. După masacrul, criminalii au săpat o groapă mare în grădina în care au aruncat cadavrele, peste care au făcut un foc mare, încercînd să le carbonizeze. La 3 zile după masacrul, credincioșii din sat au dezagropat și identificat pe cei uciși: preotul Andrei Bujor cu soția Lucreția, fiicele lor Lucia, licențiată în litere (24 ani), Mariana, studentă în an. II la Facultatea de Știință (22 ani) și fiul Victor, elev în clasa a 8-a (17 ani), Natalia Petrea, soție de învățător, cu mama și cu fiica ei (de 4 ani), cantorul Ioan Buzău și soția sa, gravidă în luna a 9-a și servitoarea din casa preotului, o unguroaică. E de la sine înțeles că asasinii au rămas nepedepsiți (p. 89—90).

Mulți preoți au fost bătuiți și schingiuiți. Între ei pomenim pe consilierul Alexie Latiș de la Episcopia Ortodoxă din Sighet, ieromonahul Dosoftei Constantinescu de la parohia Tarna — jud. Satu Mare, Iuliu Sonea din Cocu — jud. Năsăud, Gheorghe Tohătan din Colonia Marele voievod Mihai — jud. Satu Mare, protopopul Pompei Onofrei din Cluj, Gavril Relea din Cluj, Gherasim Căpîlnă din Sinișna — jud. Sălaj, Ioan Ciora din Zagon — jud. Covasna, Emil Căienariu din Nușeni — jud. Bistrița, Alexandru Cojocar din Cornu

— jud. Mureș, Ioan Olteanu din Miercurea Nirajului — jud. Mureș, toți obligați să-și părăsească parohiile și să se refugieze în România (p. 90—98). Mulți alți preoți au fost condamnați la închisoare, deținuți în case de corecție, alături de delincvenți, de drept comun sau prostituate, li s-a fixat domiciliu forțat etc. Dăm doar cîteva exemple: Preotul Ioan Cîmpeanu din Ferneziu — j. Satu Mare a fost condamnat la șase luni închisoare pentru că a interzis să se cînte imnul maghiar în biserica sa; preotul V. Ulmean din Firiza — j. Satu Mare condamnat la trei luni închisoare pentru că a îndemnat pe copii să nu-l salute printr-un salut de nuanță horthystă, așa cum îi obliga învățătorul maghiar din sat; preotului Iuliu Ardelean din Sat Șuga-tag — j. Maramureș i s-a fixat domiciliu forțat, cu obligația de a se prezenta de 3 ori pe zi la autorități în localități diferite și cu o serie de interdicții; ulterior a fost condamnat la un an și jumătate închisoare, pentru că a refuzat să sfințească niște candlebre vopsite în culorile steagului maghiar (p. 95—110). Nu mai stăruim asupra miilor de alți români — recrutați din toate categoriile sociale — care au fost supuși aceluiași regim (ucidere, maltratări, schingiuiți, jafuri, expulzări, deportări etc.).

Zeci de preoți au fost alungați din parohiile lor, alături de ceilalți 280 de mii de români care au fost siliți să ia drumul pribegiei. Între cei expulzați s-a numărat și episcopul Dr. Nicolae Popoviciu de la Oradea, arestat la 4 octombrie 1940 împreună cu alți intelectuali din oraș și expulzați peste granița vremelnică într-un tren cu 7 vagoane marfă (ulterior și-a stabilit sediul episcopiei la Beiuș pentru parohiile rămase în România). Episcopul Dr. Vasile Stan al Maramureșului a părăsit Sighetul și s-a stabilit, cu toți angajații Centrului eparhial, la Sibiu; practic, Episcopia Maramureșului putea fi considerată ca desființată, toate bisericile ortodoxe din cuprinsul ei fiind închise (p. 123—131). Singurul ierarh ortodox căruia i s-a permis să rămînă în teritoriul vremelnic ocupat de horthyști a fost Episcopul Nicolae Colan al Clujului, care a suferit alături de păstoriții săi pînă în ceasul izbăvirii, făcîndu-i-se numeroase neajunsuri.

Potrivit cuvintelor Mîntuitorului: „Bate-voi păstorul și se va risipi turma”, în multe parohii ortodoxe, credincioșii rămași fără legiuitul lor păstor sufletelesc au fost trecuți cu forța la alte confesii. Fenomenul acesta poate fi urmărit mai ales în părțile de est ale Transilvaniei (judetele: Covasna, Harghita și Mureș de azi) încercîndu-se prin aceasta maghiarizarea credincioșilor. Așa s-au petrecut lucrurile la Sf. Gheorghe, Bixad, Cernatul de Jos, Ojdula, Mărtănuș, Aita Mare, Aita Medie, Bățanii Mari, Băcel, Baraolt, Chichiș, Lisnău, Ozun, Micfalău (azi toate în j. Covasna), Ghimeș-Făget și Coșnea (azi în j. Bacău), Hodoșa — j. Harghita ș. a. Credincioșii din aceste parohii au fost trecuți cu forța la confesiunile romano-catolică, reformată și unitariană. Este semnificativ cazul credincioșilor din Vîrghiș — j. Covasna, trecuți la unitarianism, sub amenințarea că în caz de refuz, vor fi cu toții împușcați (p. 114—123). Treceți individuale s-au semnalat mai ales în cazul tinerilor români din teritoriul ocupat, siliți să treacă la alte religii în timpul serviciului militar pe care erau obligați să-l satisfacă în armata horthystă.

În multe parohii, preoților români li s-au impus să slujească în ungurește, iar parohiile au fost alipite cu forța la Episcopia maghiară de Hajdudorog, care și-a reluat acțiunea distrugătoare de suflete românești în perioa-

Pr. Prof. Mircea Păcurariu
(Continuare în pag. a 7-a)

Pagini din istoria Săliștei

La o depărtare de 23 km de municipiul Sibiu, din „Drumul Mare” — astăzi șosea națională — coboară un drum asfaltat umbrat de tei bătrâni tăiați printr-o ogoră și finețe ca un bulevard frumos spre frunțașă comună curat românească și ortodoxă SĂLIȘTEA.

La o altitudine de 500 m, așezarea încântătoare a Săliștei este umbrită la sud de coama Carpaților împădurită cu brazi și fagi, la vest de vecinătatea caselor îmbătrânite ale Galeșului, la nord de livezi întinse și linia ferată Sibiu—Vințu de Jos, la est de lunci mănoase și satul Vale.

La intrarea în comună o Troiță de ani îmbătrânită ca o capelă întâmpină pe orice călător șoptindu-i prin Hristos Cel răstignit: „Inchină-te și Hristos va fi cu tine”.

Comuna așezată pe amândouă părțile râului Săliște (canalizat) are străzi pietruite și asfaltate întinse pe malurile râului, pe colinele Gruiului, pe întinsul Folteștilor, pe Vale și pe strada București, are un parc întins pe malurile râului umbrat de tei și pălâni, împodobit de trandafiri și arbuști decorativi.

Vechea comună se pierde în negura vremurilor apuse. În paginile istoriei Săliștei apare la începutul veacului al XIV-lea ca o așezare de români bine organizată, cu juzi, păminturi și păduri cu numirea de Naghalu, Grosdorf sau Magna Villa Valachicalem.

Astfel colecțiunea de documente Zimmermann-Werner, Urkundenbuch, Hermannstadt 1892, în documentele din sec. al XIV-lea face amintire de românii din Naghalu. Cel mai vechi document din această colecție din anul 1354 păstrat în original, pomeneste și de Naghalu și de Magna Villam Valachicalem. În documentul din 1383 se face amintire de Naghalu, Grosdorf și satele învecinate.

În sec. al XV-lea numirile străine au început să fie abandonate și în anul 1495 apare în documentele oficiale numirea de Selisthia, iar în anul 1507 Zelysthe sive Grosdorf.

Dar dacă documentele oficiale istorice ne dovedesc că Săliștea de lângă Sibiu a existat la începutul veacului al XIV-lea ca un „Sat mare”, înconjurat de sate mici ca Galusdorf, Graphondorf, etc., apoi trebuie să credem și să afirmăm cu hotărâre, că acest sat mare bine organizat nu a răsarit la poalele Carpaților peste noapte, ci a existat, până la „bine organizare” cu veacuri înainte cu numirea de Săliște, numire născută și crescută în sufletul și în inima acelei puternice așezări de români.

Din această așezare românească, oameni cu o mare credință în sufletul lor și cu o dragoste de neînvinș pentru neamul lor au făcut o obște creștinească și românească care a știut în toate timpurile și liniște și furtunoasă să-și păstreze caracterul curat românesc și creștinesc, deși veacuri de-a rândul a trăit în neconștință frământări și lupte împotriva aceluia care au încercat — nu de puține ori — să le fure și limba și legea.

Despre luptele și frământările îndelungate puține urme scrise au rămas, dar din ele se poate vedea că viața săliștenilor a fost țesută din pagini de eroism național și religios pentru a nu cădea în iobăgie, pentru a-și păstra limba și legea străbună, pentru dreptul de a folosi nestingherită munții, pădurile, moșiile, dreptul de morărit și pescuit. Din vremuri vechi ocupația principală a săliștenilor a fost oieritul dar când această ocupație — în urma războiului vama din 1866 — n-a mai putut oferi harnicilor oieri condiții prielnice de existență s-au îndreptat spre meserii și negoț.

Cu produsele lor harnicilor meseriași au cutreierat ținuturile Transilvaniei, Munteniei, Oltenei, Moldovei și Basarabiei pe unde au deschis vaduri comerciale.

Prin harnicia și istețimea lor au întemeiat în comună școală — cea dintâi din Transilvania cu învățătorul Dumitru Popa în anul 1616. Au ridicat trei biserici și un schit, au întemeiat instituții economice, societăți profesionale, sociale și administrative care au dat un avânt atât de înfloritor comunei lor încât Săliștea a ajuns să fie o mândrie între comunele Ardealului.

Toate instituțiile — săliștenii — le-au creat din inițiativă proprie,

prin eforturi apreciabile materiale și spirituale. Numeroși fii ai comunei și-au creat rosturi bune în orașele și satele pământului românesc, unde pe lângă promovarea comerțului românesc au dus cu ei și calitatea de buni români și buni creștini, de economi și isușii comercianți, însușiri care au creat nume bun comunei lor, despre ceea ce marele învățat al neamului N. Iorga a zis: „Săliștea este lăcașul celei mai depline frumuseți românești prin port, prin limbă și moravuri. Săliște un sat mare și bogat, care seamănă mai mult cu o republică a țărănilor români. Poporul de la țară nu e niciăieri mai mult în stăpînirea însușirilor sale mintuitoare ca aici în Săliște”.

Săliștea, ca puține comune din Ardeal, a dat neamului nostru:

1. Credință curată și neșovăitoare prin ierarhi-cărturari ca Dionisie-Romano, episcopul Buzăului; stareți de mănăstiri ca: Gheorghe, Teodosie; călugări cu metania în aproape toate mănăstirile din țară, Ierusalim și Muntele Athos, precum: Ierotel, Ioachim, Dumitru, Diomed etc.
2. Limbă curată și armonioasă și prin ea cărturari de seamă la catedre universitare ca: Dr. Ioan Lupăș, Dr. Onisfor Ghibu, Dr. Ioan Moga, Dr. D. D. Roșca, Iosif Geniile, Axente Banciu.
3. Meseriași harnici și negustori iscușiți și prin ei nenumărate întreprinderi și vaduri comerciale în toate provinciile din țara românească, precum: P. Comșa, I. Comșa, B. D. Comșa, I. Simlan, Peligrad, Roșca, I. Birsan, I. Mărtin, Dădăria etc.
4. Port românesc sobru și frumos admirat în țară și străinătate.
5. Mucenici neînfricați ca Sf. Mucenic Oprea.

Datorită renumelui ce și l-a creat Săliștea a fost privită ca cea mai tipică comună românească, cu înfloritoare instituții culturale și sociale, care după înfăptuirea idealului național a fost cercetată de savanți și mari bărbați de stat, de nenumărate misiuni diplomatice, culturale și militare europene și americane, pe care săliștenii i-au primit în haină de sărbătoare, cu cântările Reuniunii, cu flori și bine cunoscuta lor ospitalitate.

Toate delegațiile, din țară și străinătate care au vizitat Săliștea au fost conduse la Muzeul satului în care au fost expuse întreaga zestre de artă săliștinească, precum și documente autentice din zădărnica viață a Săliștei.

Muzeul a luat ființă în anul 1899, iulie 30, cu ocazia deschiderii festive a Adunării generale a societății pentru crearea unui fond de teatru condusă de directorul revistei orădene „Familia”, Iosif Vulcan.

Toate obiectele muzeale au fost colectate de membrele Reuniunii Femeilor din localitate, cu care au îmbrăcat o clasă a școlii primare ca o casă țărănească săliștinească.

Obiectele de artă țărănească — specifice Săliștei — rinduite cu deosebită grijă, fiecare la locul său n-au avut numai rolul de a prezenta vizitatorilor o colecție de obiecte vechi strînse spre păstrare, spre a fi cunoscute sau studiate, ci au avut menirea specială de a înfățișa într-un cadru artistic toată puterea creatoare de artă populară specifică comunei Săliștei.

Unele din aceste obiecte muzeale au fost expuse la expoziția organizată de Astra în Sibiu în anul 1905, precum și la expoziția din București din anul 1906, exponatele obținând medalia de aur.

Din sala școlii primare obiectele muzeului au fost mutate în sala mare a Hotelului comunal, de aici în casa Calefariu de pe strada București, apoi în Azilul de bătrâni unde le-a prins evacuarea locuitorilor din comună (1944).

În timpul evacuării, 90 la sută din obiectele muzeului au pierit. Din cele puține rămase și cu noi ostentiv s-au colectat alte obiecte și cu încetul s-a înjghebat Muzeul de astăzi pus sub îngrijirea bisericii și adăpostit în casa bisericii.

Colecțiile Muzeului sint următoarele:

I. Icoane pe sticlă, din centrele: Țara Oltului — Făgăraș, Laz și Brașov.

II. Icoane pictură pe lemn.

III. Obiecte bisericești: În colecția aceasta se numără obiecte folosite în biserica noastră de fericirii noastre

înaintași, precum potire mari și mici argintate, cromate, cruci de metal și lemn, cădelnițe, sfeșnice, discuri metal, tămâier, ceramică, miruitor, steață, lingurițe, cruce mare din lemn pictată în ulei cu emblema brincoveană cu însemnarea: „Acestă sf. cruce o au plătit popa Aleman din Săliște, Zugrav Ioan Stoilevi (1737 august 19 zile). O cruce mare construită din bețoșoare mici încheiată în rosturi, farfurii din lemn, etc.

IV. Obiecte cu caracter etnografic. Obiectele acestea formează cadrul istoric al vieții oamenilor care au fost și au trăit aici și a căror viață se mai face simțită cu toată puterea prin aceste rămășițe adunate și păstrate în muzeu. Amintim astfel: mese din lemn vechi, încheiate în cuie din lemn, scaune vechi înflorate, lada bisericească pentru păstrarea banilor, lăvețe, cuiere înflorate, ploscă, Diploma pentru vama țirgului, colțar, blide mici și mari, ulcioare, furcă încrustată, linguri mici și mari, unele înflorate, biciu din curele, pat, păcel, perini, chindele, pisană bis. scrisă de Picu Procopie Pătruț, antimise vechi, fotografii mici și mari, care ne înfățișează Săliștea veche cu instituțiile ei, parcul și piața veche, cu portul și evoluția lui, cu oameni aleși, gospodari, meseriași, comercianți, profesori secundari, universitari, avocați, stenografi, cojocari, militari, preoți etc.

V. Tablouri.

VI. Colecția „Cărți vechi bisericești” Între manifestările culturale cartea Veche scrisă a fost mijlocul cel mai potrivit pentru răspîndirea cunoștințelor religioase. Dintre mulțimea cărților bisericești aflate în biserica din Săliște și pe la credincioși, s-au strîns în muzeu cele mai vechi. Cartea veche bisericească ori unde a fost tipărită a avut un rol însemnat în formarea și unificarea limbii literare române și în desăvârșirea unității culturale. Ele slujeau — după cum spune Matei Basarab — „Evla-viosul Neam al patriei noastre și alor neamuri înrudite cu noi după credință”. Cărțile vechi bisericești poartă pe scoarțele lor roase de vremuri și pe folle lor îngăbenite deosebit de valoroase însemnări din viața satului și a oamenilor mai aleși precum și despre evenimentele istorice și politice. Multe din aceste cărți au însemnări manuscrise de miniaturistul, inograful și imnologul Picu Procopie Pătruț, eclesiarul bisericii din Săliște, cronicar fidel al evenimentelor din zilele vieții lui. El a notat într-o slovă cirilică clară și frumoasă, într-o limbă curată presărată cu arhaisme interesante din viața bisericii și a comunei Săliște.

Din 1 iunie 1919 pînă la data de față Muzeul a fost vizitat de mari bărbați ai neamului nostru, de conducători de state, mitropoliți și episcopi, academicieni, filosofi, profesori universitari, secundari, învățători, ziaristi, etc., care toți au lăsat semnături în Cartea de Aur. Amintim numele unora, care au lăsat și cuvinte elogioase despre valoarea colecțiilor muzeistice. Prof. Simionescu, Paul Anghel, mitropolitul Nicolae Colan, arhiepiscopul Vasiliu de Ascalon, episcopul Jean de Paris, prof. A. M. Aliehin — Oxford, Rev. Paul Vergheze — India. Amintim între vizitatorii Muzeului președintele Franței Poincare R., generalul Berthelot, pe care prof. Dr. I. Lupăș l-a primit cu o vorbire în limba latină, generalul Gamelin, N. Iorga, O. Goga, Prof. D. Stăniloae, etc.

Pr. Ioan Isacu

Moștenire latină în limba română

Reținem o valoroasă contribuție lingvistică adusă de regretatul latinist H. Mihăescu, în articolul său: *Sufixul -icare în latina vulgară*, apărut în „Studii și cercetări lingvistice”, anul XXXVI (1985), nr. 3, p. 233—236.

Sufixul *-icare* apare mai rar în latina clasică, în schimb în latina vorbită sau vulgară este foarte răspîndit și productiv.

Dacă se ia în considerare ansamblul derivatelor în *-icare* păstrate în limbile romanice, se constată că ele au la bază substantive: *burdo* „catîr” — *burdicare* „a scotoci”; *nasus* „nas” — *nasicare* „a strănuta”; *striga* „vrăjitoare” — *strigare* „a vrăji”; adjective: *albus* „albăcare”; *blandus* — *blandicare*; *integer* — *integricare*; infinitive: *advenire* — *advenicare* „a veni, a sosi”; *placere* — *placicare* „a liniști, a molcomi”; *revertere* — *reverticare* „a reveni”; participii: *mixtus* — *mixticare* „a mesteca”; *quaestus* „întrebat, cerut” — *quaesticare* „a căuta”; *rasus* „ras” — *rasicare* „a răzui, a rade”; adverbe: *mane* „dimineață, devreme” — *manicare* „a se scula de dimineață, a fi matinal”; *tarde* „tîrziu” — *tardicare* „a întîrzia, a zăbovi”.

Sensurile derivatelor exprimate în general o anumită manieră de a fi sau de a se comporta, o relație, o specificație mai nuanțată a unei situații, acțiuni sau mișcări ori un raport de cantitate, calitate, cauză sau modalitate.

În limba română sînt identificate 24 de exemple, dintre care 8 sînt atestate în limba latină, 8 sînt numai parțial atestate, și 8 sînt mai greu de reconstituit în toate limbile romanice, dar păstrate în limba română.

Dintre acestea, primele 8 sînt: *caballicare* = încăleca, descăleca; *carricare* = încărca, descărca; *communicare* = cumineca „a împărtăși, a primi sfînta cuminecătură”; *follicare* = a înfuleca „a înghiți cu lăcomie, a minca mult și repede”; *impedicare* = împiedeca; *lubricare* = a lunea; *manicare* = a mîncea „a se scula dimineață, a fi matinal”; *morsicare* = mureca „a sfîșia, a rupe în bucăți”.

Moștenită din latină avem opoziția: *in-*; *-des-*; *dis-*, care a luat amploare cu timpul în limba română. Alături de *lubricare* = lunea, avem și *ad lubricare* = alunea; alături de *mixticare* = mesteca, avem și *admixticare* = amesteca; *dormire* = dormi, avem și *addormire* = adormi „a începe a dormi, a-l cuprinde somnul”.

Protopopul Petru E. Papp

(Continuare din pag. a 2-a)

toate fețele, salutîndu-l cu respect și apropiere caldă.

Ce mult ne impresionau cuvîntările sale, fie cele bisericești, evenimentele naționale sau culturale, pentru că le trăia el însuși cu atîtă intensitate, încît acestea mergeau de-a dreptul la inimile noastre!

În anii refugului, articolele sale pline de miez și de înțelegere din foaia săptămînală „Beiușul”, pe care o scotea singur, constituiau pentru noi, în condițiile de atunci, mîngîiere, îmbărbătare și speranță... Primea cu bucurie orice notă, orice informare culturală din satele județului, fie că era dată de un învățator sau preot, fie de un sătean sau un elev. Trimiseseam și eu cîteva scurte note despre unele manifestări culturale din satele din jurul comunei Ceica. Mă aflam atunci, în timpul vacanțelor de vară, angajat temporar la primăria din Ceica, pentru a-mi putea face rost de ceva bani pentru plata taxelor de frecvență la facultate.

Cea mai vie și plăcută amintire despre părintele „prota” o am din seara cînd la Internatul ortodox de băieți din Beiuș, protopopul Petru E. Papp, în calitate sa de președinte al fundației „Jiga” pentru internatul beiușan, a prezidat masa comună a absolvenților de liceu, între care mă număram, evocînd cu mult farmec scene și momente

din viața Beiușului, amintiri mai vesele și mai triste din anii săi de tinerțe, din anii cît a fost catihet la școlile din Beiuș ș.a. Am trăit atunci clipe de neuitat și le revăd, ca prin ceață, în ambianța acelei seri minunate...

Acesta era „prota” Petru E. Papp, așa cum mi s-a păstrat în amintire...

Născut în 1881 în satul Lupoaia, județul Bihor, după clasele liceale făcute la Beiuș, a urmat Preparandia, secția teologică, la Arad, rămînînd după absolvire, timp de 2 ani, prefect de studii la „alumneul cel nou” (internat), între anii 1903—1905 și apoi redactor la ziarul „Tribuna” din Arad, între 1905—1907. Între 1907—1918 este preot la Pocola de lângă Beiuș, apoi protopop de Beiuș pînă la moarte. Participă la Marea Adunare din 1 Decembrie de la Alba Iulia și e ales membru în Marele Sfat Național. În anii 1919—1926 e ales deputat de Beiuș.

Patriot înflăcărat, iubitor de țară și de popor, cu vorba, cu fapta și cu scrisul, protopopul Petru E. Papp se stinge din viață în septembrie 1945, regretat de toată suflarea românească din Bihor. Numele lui se înscrie cu cinste în istoria acestui colț de țară.

...Au trecut de atunci patruzeci de ani și amintirea lui ne încălzește cu raze de lumină binefăcătoare...

Cele 8 cuvinte parțial atestate în limba latină și prezente în limba română sînt: *mixticare* = mesteca, *admixticare* = amesteca. Cuvîntul latin *mixtus* — *mixticus* a supraviețuit în românescul *mistreț* „de culoare sau rasă amestecată, corcit”, *porc mistreț* „soi de porc sălbatic”. În l. franceză se păstrează: *métis*, *métif*, în spaniolă: *mestizo*, în portugheză: *mestico*, cu sensul „om născut din împerecherea a două neamuri sau rase deosebite, animal corcit”; *adormicare* = adormeca, adulmea „a simți prin miros vinatul, a descoperi după miros urma sau dîra vinatului”. Termenul de bază este *ormare* „a mirosi, a simți, a adulmea”, de origine greacă *osmi* = miros. În l. română a dat *urma* și în italiană *ormare*; *adstruicare* = astroca „a acoperi, a înveli, a înmormînta”; *exmuticare*, în arom. *zmucicare* „a stîlci, a mutila”, în dacorum. *zmuci*, *zmucit*; *muticare* „a mutila”; *ingrevicare* = îngreca „a însărcina, a împovăra, a îngreuna”; *grevis* (pentru *gravis*) a supraviețuit în română și în catalană = *greu*, în italiană: *greve*, în franceză: *grief* și în spaniolă veche: *grieve*, iar derivatele: *grevicia* sau *grevetia* și *grevicioasa* au persistat în română: *greată*; *grecioasă* „femeie însărcinată” în română veche; *intenebricare* = întuneca; *orbicare* = urbeca, orbeca „a umbla ca un orb, a bijbii, a dibui”; *suffolicare* = sufleca, și *sufulca*, variantă uzuală în Transilvania și astăzi, formă veche.

Ultimele 8 exemple, mai greu de reconstituit, îndoelnice, sînt următoarele: *arboricare* = aburca „a ridica de la pămînt cu ostenală, a se sui cățărîndu-se”, pus în legătură cu *arbor*, își are analogia în toscanul *abbricare* „a se cățara”; *dereticare* = dereteca, directica „a face rînduială prin casă scuturînd”. Cuvîntul este probabil derivatul lui *dereticare* din *deretica* „sită mare, ciur”, care are la bază substantivul *retis* „plasă, rețea”, de unde *dereticare* ar fi avut înțelesul inițial de „a trece prin sită, a curăța”; *incolicare* = incurca. Cuvîntul ar fi avut la bază substantivul *colus* „furcă de tors”, care n-a mai supraviețuit în limbile romanice; *oricare* = urca, e pus în legătură cu *ora* „țărnam” sau *oriri* „a răsări, a izvorii, a se scula din pat”; *orificare* = rețeca, a tivii; *picicare* = pișca; *signicare* = sineca „a-și face semnul crucii”, verb întrebunțat astăzi numai în descîntece. S-a pierdut cîndva legătura cu *semn* și cu verbele *semna* și *însemna*, care aveau înțelesul și de „a-și face cruce”; *volvicare* = bulbuca „a forma bulbuci” și sintagma *a bulbuca ochii*; *micicare* = mișca (erratum) — *erraticus* „care greșește sau rătăcește; *erraticare* a supraviețuit în românescul *rătăci*; *oestrum* sau *oestrus* „țăm, streche” a dat derivatele *oestricus* și *oestriculum*. Forma de plural: *oestricula* a supraviețuit în română: *streche*.

Exemplele aduse dovedesc cu evidență că limba română este o limbă romanică orientală vorbită neîntrerupt, cum afirmă acad. Al. Rosetti: „româna, ca oricare dintre limbile romanice, nu este altceva decît latina vorbită fără întrerupere în provinciile imperiului roman, de la cucerirea romană și pînă în zilele noastre” (*Istoria limbii române*, București, 1978, p. 626).

În latina vorbită am primit creștinismul nostru ortodox, niceo-constantinopolitan, nu apusean, așa cum o dovedește cuvîntul păstrat pînă astăzi în limbă: *cumineca* < *communicare*, care înseamnă a împărtăși cu pîinea și vinul euharistic, nu sub o singură formă, ostia catolică.

Pr. I. Ionescu

Preot profesor Dr. Dumitru Furtună

Între oamenii de valoare ai Moldovei de la sfârșitul veacului trecut și până în deceniul 7 al veacului nostru, s-a afirmat în mod deosebit preotul cărturar Dr. Dumitru Furtună, care a desfășurat o activitate valoroasă pe tărîm social, cultural-literar, muncind cu rîvnă în vederea realizării sarcinilor ce și le-a asumat.

S-a născut la 26 februarie 1890 în satul Tocileni-Botoșani, din părinții preot Grigore și Sultana, de care rămîne orfan din fragedă copilărie. Este luat și crescut de bunicul său Toader Furtună din Mănăstireni — Botoșani.

Terminînd școala primară este înscris la Seminarul Teologic „Veniamin Costache” din Iași. Absolvînd cu media 9,70, se înscrie la Facultatea de Teologie din București.

Concomitent cu studiile teologice urmează cursurile de limbă bulgară de pe lângă Institutul Sud-Est European de sub conducerea Prof. Nicolae Iorga și citeva discipline de literatură și folclor.

În anul 1914 își ia licența în teologie cu calificativul de „laureat”.

La 1 septembrie 1915 — avînd seminarul pedagogic, intră în învățămîntul secundar din Dorohoi, luînd hotărîrea de a-și închina viața și activitatea pentru ridicarea culturală a Moldovei de Nord, loc ales din iubire ca să-i fie tribună și loc de mormînt.

În primăvara anului 1928 preotul profesor Dumitru Furtună, trece la Facultatea de Teologie din București examenul de doctorat cu subiectul „Ucenicia starețului Paisie la mănăstirile Cernica și Căldărușani” obținînd titlul de doctor în Teologie cu mențiunea „magna cum laude”.

Teza de doctor este una din lucrările fundamentale ale pr. Dumitru Furtună, în care a folosit un bogat material, în parte inedit, prezentat științific și cu spirit critic.

Activitatea pr. prof. Dr. Dumitru Furtună s-a desfășurat în două direcții: pe plan social și pe plan cultural-literar.

Pe plan social este vrednic de amintit stăruința pe care a depus-o — alături de alți intelectuali din Dorohoi — în folosul unor instituții de cultură din oraș: transformarea Gimnaziului din Dorohoi, în liceu. Înființarea unui internat pentru fiii de țărani, veniți la învățătură în Dorohoi. Construirea sălii de teatru, singura sală de teatru a Dorohoiului, existentă pînă azi și a sprijinit înființarea școlii primare nr. 3 (care a devenit liceu de fete).

Dar marea operă a care i-a areolat chipul și i-a scos în evidență sarcina ce și-a asumat-o de a contribui direct la ridicarea nivelului de cultură a Moldovei a fost inițiativa și stăruința pentru înființarea și construirea Seminarului Teologic din Dorohoi, în anul 1923, pe care l-a condus ca director pînă în anul 1932.

Construcția acestui Seminar Teologic sub direcția supraveghere a pr. D. Furtună, a fost cel mai important capitol din cariera sa didactică.

Pr. D. Furtună a iubit foarte mult țărani și pe copiii acestora.

„Cîți copii de plugari în curgearea anilor negri s-au prăpădit în umilința ignoranței din cauza așezării nedreptății sociale. Generații după generații s-au perindat ca frunzele toamnelor, cîzînd în uitarea morții, fără nici o pomenire de trecerea lor pe pămînt.

Destinul le-a fost munca fără plată, asuprirea fără răscumpărare” (M. Sadoveanu).

Pr. D. Furtună spre copiii acestora și-a îndreptat privirea. Din rîndul acestora i-a luat pe unii, i-a adus la Seminarul înființat de el, să-i învețe carte — dintre care unul este cel ce scrie aceste rînduri — cu scopul să devină preoți în satele din care au fost luați să-i lumineze pe cei rămași la coarnele plugului.

Prin grija și dragostea inimii părintești a celui ce a fost marele om, Pr. D. Furtună a slujit cu toată dăruirea, cauza instruirii și educării fiilor de țărani, reușind să pregătească cadre de nădejde necesare Bisericii și patriei.

Ca profesor Dr. Dumitru Furtună se purta ca un părinte cu elevii săi și lecțiile sale erau o adevărată dăruire cu aplicații educative.

În afara lecțiilor, le vorbea elevilor de iubirea locului natal, dragostea de natură, despre port, obiceiuri, datine, folclorul și graiul românesc, despre prețuirea tradițiilor din bătrîni, respectarea bisericii și a credinței strămoșești.

În cele 7 serii au absolvit 337 de elevi, care în majoritatea lor au devenit preoți în satele Moldovei de Nord.

După încetarea activității Seminarului, pr. prof. D. Furtună a funcționat la celelalte școli secundare din Dorohoi.

Ministerul apreciind valoarea sa ca teolog, profesor, cărturar și folclorist l-a numit inspector general în învățămîntul seminarial, funcție în care a activat de la 15 ianuarie 1940 pînă la 1 septembrie 1950, cînd și-a încheiat cariera de dascăl, ieșind la pensie după 35 de ani de neobosită muncă.

A fost un venerabil slujitor al altarului și al catedrei.

— Ca preot dăruindu-se chemării sfinte oficia sfînta liturghie — în bisericuța de lemn „Vărgolici” — monument istoric — pentru oameni, căutînd să-i lumineze, rugîndu-se și pentru acei ce au răspuns la chemările lui și se formau în Seminarul înființat și condus de el, pentru a deveni preoți vrednici în slujba celor de la sate.

Pr. D. Furtună a fost: „cercetător neobosit, colecționar pasionat și publicist harnic”.

„Înainte de 1944, cărturarul D. Furtună avea o arhivă proprie așa de bogată încît i-ar fi trebuit 4 vieți ca s-o valorifice în întregime. Trei pătrîmi s-au pierdut cu ocazia războiului, totuși cu pătrimea rămasă, ar mai fi avut de lucru o viață de om”.

A lăsat în patrimoniul culturii românești opere de reală valoare.

Opera sa este alcătuită — spune biograful său prof. Eugen D. Neculau din Iași — din 453 de titluri din care 25 de cărți și broșuri, iar restul articole în 58 de ziare și reviste la care a colaborat. Această operă cuprinde:

Zodia Capricornului

Din adîncul somnului
tăceam Capricornului,
spre timpul de naștere
la marea cunoaștere.

Ca o aripă zburam,
ca o frunză către ram,
prin tîria ce gîndea
lunecam în gînd cu stea.

- teologice 164 de titluri
- folclor 78 de titluri
- istoric 90 de titluri
- literatură 70 de titluri
- diverse (școlare și cultură populară) 42 de titluri

Problema principală care l-a interesat a fost cea a preoțimii de mir. A scris în 1915: „Preoțimea românească în sec. al XVIII” lucrare premiată de Universitatea din București.

O altă preocupare de teologie istorică pentru cărturarul D. Furtună a fost mănăstirile și clerul monahal arătînd mare interes, mai ales pentru Paisie Velicovschi starețul de la Neamț, pe care l-a considerat deschizător al unui drum fericit spre carte, disciplină și înaltă viață monahală printre călugării din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea.

Cărturarul D. Furtună a fost unul din principalii folcloriști ai țării.

A scris: Izvodiri din bătrîni (Ed. I 1912, ed. II 1937) premiată de Academie în 1939.

— Vremuri înțelepte (1913), Cuvinte scumpe (1914), Firicele de iarbă (1915), Cîntece bătrînești din părțile Prutului (1927) și altele.

— O preocupare istorică a constituit-o prezentarea personalităților proeminente din clerul nostru (arhieriei și preoți) începînd cu Mitropolitul Veniamin Costache.

— A scris despre unii din scriitorii noștri, începînd cu Anton Pann.

Dar preocuparea literară pentru care a depus un viu și mare interes a fost studiul vieții și operei lui Ion Creangă, despre care a publicat 30 de articole.

A purtat o importantă corespondență cu învățatul francez Jean Boutière (titularul Catedrei de Limba română de la Sorbona) care în 1930 a publicat teza sa de doctorat: „La vie et l'oeuvre de Ion Creangă”.

Personalitatea acestui „Dascăl de cuget și simțire românească” trebuie privită în ansamblu, ca să ne dăm seama de strălucirea și valoarea ei.

Dumitru Furtună a fost un om de înaltă cultură, profesor de elită, pedagog strălucit cu reale calități în nobila sarcină ce și-a asumat-o de instruire și educare a elevilor — în majoritatea lor din mediul sătesc — pe care-i numea cu dragoste de părinte „fiii săi sufletești”.

Activitatea acestui cărturar, care vreme de peste un sfert de veac a cîstit cu pana sa multe publicații, a adus valoroase contribuții în literatura noastră românească.

Inteligența scilicet studios, veșnic în căutare de inedit, pregătire profundă multilaterală, bunătate sufletească excepțională, scriitor talentat cu adînci rădăcini în seva comorilor noastre populare, acestea au fost trăsăturile esențiale, care au caracterizat personalitatea omului, cărturarului, scriitorului și profesorului preot Dr. Dumitru Furtună. Au trecut 20 de ani de cînd ros de boală, în noaptea de 14/15 ianuarie 1965 supravegheat de unii din foștii lui elevi, făcînd viața lui s-a stins.

Cei ce au mai rămas pe calea aleei principale a cimitirului comunal și în semn de omagiu și recunoștință, cu sufletul în genuchi își pleacă fruntea, aprînd câte-o făclie și pun câte-o floare sub crucea ce-i străjuiește mormîntul.

Mihai Insurățelu

Spre capătul somnului
zîmbeam Capricornului,
domn în mine fără trup
așteptînd să mă intrup.

Eram totul: duh frumos,
eram sus și eram jos,
taind-n taine de tăceri
pretutindeni nicieri...

La timpul de naștere,
acum, sunt cunoaștere
ivit Capricornului
din puterea somnului...

Radu Cîrneți

Sfinții noștri

Anul în curs ne-a invitat la comemorarea a 100 de ani de Autocefalie a Bisericii noastre și 60 de ani de la înființarea Patriarhiei.

O a treia comemorare, tot așa de mare, definitivă a celor amintite, este împlinirea a 30 de ani de la canonizarea Sfinților Români, între care strălucesc părinții noștri Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici, Cuvioșii Visarion și Sofronie și mucenicul țaran Oprea Sălișteanul, din Transilvania.

Evenimentul marchează actul afirmării plene a Ortodoxiei românești în cadrul ecumeniei.

Aveam totul: Biserica canonică, cu rădăcini apostolice altoite-n viguroasa tulpină a poporului român; ierarhie și credincioși; lăcașuri de închinare și o bogată misiune evanghelică din înaltul amvoanelor. Ne lipsea ceva. Ilustrarea concretă a eroismului creștin, a jertfelor consumate pe altarul dăinuirii noastre, în istorie, pe aceste binecuvîntate meleaguri.

Cînd cuțitul „ajunge la os” nu pușini au fost cei ce-au luat „inimă-n dinți”, bînd cupa amară „pînă la fund”, plătînd, cînd a fost cazul, cu viața prețul scump al libertății!

Între actele rezistenței peste veacuri în mult încercata noastră Transilvanie se desprind faptele și viața Sfinților noștri mucenici și mărturisitori, care acum 30 de ani intrau în calendar după ce pătrunseră, de mult, în adîncul inimilor confrăților lor.

Pilde vii ale continuității noastre în limitele idiomelor, în care ne-am născut, stîlpi ai rezistenței în fața celor ce încercau să ne schimbe „identitatea națională și cea de credință”. Sfinții noștri sînt cea mai autentică mărturie a ortodoxiei românești. Ei, „crinii înfloriți între spinii pătimirilor”, au pregătit zorile „marii Învieri”, a ruperii legăturilor robiei și afirmării libertății de a ne închina unui singur Dumnezeu, într-o singură Bi-

serică a neamului unitar românesc!

Icoană a Bisericii, Sfinții noștri, Ierarhi, Cuvioși și credincioși din popor, ne aparțin, ne implică-n viața lor și ne invită să-i imităm.

Canonizarea lor este dovada cea mai autentică a maturității Bisericii noastre. „Cu aceasta se arată vădit că B.O.R. a adus la viață și la lucrul Ortodoxiei nu numai contribuția sa materială de bunuri pămîntești, ci și contribuția spirituală de valoare sfînteniei, care este cea mai mare valoare, pe care pot s-o producă oamenii...”

În sfîrșit, s-a ridicat lumina de „sub obroc”, „pe loc înalt”, atît de înalt, încît ea strălucește dincolo și dincoace de munți, mărturie a jertfelor, prin care sîntem astăzi împreună, la noi acasă.

Cinstindu-le, după cuviință, cu laude și cîntări, rugîndu-ne lui Dumnezeu, prin ei, vom transforma sărbătoarea într-o odă a bucuriei plene. Ne vom încredința ca: „nimic nu poate fi mai folositor (...) decît privilegiul unei vieți organizate, aproape milenar, în cursul căreia mitropolitii, episcopii, egumenii și așa de adesea smeriții călugări ori umilii preoți de mir au dat poporului ei singuri aproape toată învățătura (...), au călăuzit neamul pe drumurile pămîntului, fără a-și desface ochii de la cer și au ridicat mai sus toate ramurile gospodăriei românești, dînd istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, oameni de stat, ostași, mucenici și sfinți”. (N. Iorga, Prefața la Ist. Bis. românești, t. I, Ed. II, Buc., 1929, p. 4—5).

Peste veacuri, cu fiecare amintire a lor, cînd le cerem ajutorul simțim aievea îndemnul: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu: priviți cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13, 7).
Ierod. Casian Crăciun

Preotul Gheorghe Dumitrescu-Bistrița

— 90 ani de la naștere —

Părintele Gheorghe Dumitrescu-Bistrița a intrat demult în circuitul culturii naționale prin activitatea și opera sa. De trei sferturi de veac aproape numele său apare în reviste, cărți și publicații de tot felul. Zecile de cărți personale publicate, cele câteva reviste, dintre care „Izvoarașul” a dăinuit 22 de ani, însumează, după evidențele minuțios alcătuite ale autorului 556 800 exemplare. La acestea trebuie să adăugăm cele ca. 1000 recenzii, referințe, articole, și medalioane dedicate părintelui Dumitrescu-Bistrița și operei sale.

Preot, învățător, animator cultural pe plan local și județean, președinte și membru în jurii naționale și internaționale de folclor, autor a mii de pagini de jurnal alcătuite de-a lungul a peste 60 de ani, cîtor de muzee, tipografie, colecții de tot felul, autor sau destinatar a citorva zeci de mii de scrisori, pictor amator cu vădit talent, folclorist și etnograf de prestigiu, părintele Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița a alăturat toată această titanică activitate culturală neobositei slujiri preoțești.

Părintele Gh. Dumitrescu-Bistrița face parte din stirpea marilor iubitori de cultură, a oamenilor care au știut să aleagă partea cea bună și traică a vieții, dedicîndu-și întreaga sa capacitate de muncă și creație slujirii aproapei, culturii, Bisericii și Patriei.

Stabilit de timpuriu într-un modest sat mehedintean, Bistrița, cărturarul sărbătorit astăzi devine în scurt timp un semănător de idei și un luminător de conștiințe. A uimit pretutindeni pe oamenii simpli, a fost admirat și stimat de colegi și de marile personalități. Nu s-a lăsat însă niciodată îmbătat de gloria cîștigată prin vreme și a continuat cu perseverență și competență să muncească și să creeze. „Copilul” său, revista „Izvoarașul” (1919—1940), a pătruns cu repeziune în cele mai îndepărtate cîtune ale țării, dar a străbătut totodată continentele. Nu exagerăm cu nimic afirmînd aceasta, deoarece conform arhivei și corespondenței părintelui, revista ajungea în aproape toate țările Europei dar și în Israel, Japonia, Statele Unite ale Americii, Canada, Australia și Angola.

Pretutindeni unde erau români sau cunosători ai limbii și culturii românești se năște și interesul de a avea sau de a colabora la prestigioasa revistă a părintelui Gh. Dumitrescu-Bistrița. Ea răspîndea pretutindeni cîntece populare, teatru popular, elemente de etnografie, studii despre folclorul și sufletul românesc. Limba română minuită cu ușurință de preotul de la Bistrița contribuia la uni-

tatea de limbă și conștiință românească. La aceasta adăugăm cîntecele și corurile patriotice care erau așteptate cu interes și căldură de cadrele didactice și elevii din școlile românești.

În condiții modeste, luptîndu-se cu nenumerate greutăți de tot felul, preotul de la Bistrița, alături de soția sa, Olimpia Dumitrescu, au făcut din casa lor și din biserica de la Bistrița adevărate făclii de răspîndire a culturii și a dragostei de Biserică și de Patrie.

La 15 septembrie părintele Gh. Dumitrescu-Bistrița a împlinit 90 de ani. Pentru cei care-l cunoaștem din aproape, este o prezentă vie în cele mai diverse domenii de activitate: fie lucrîndu-și cu grija grădina, fie deteticînd pe acasă, fie răsfoind noile apariții în librăriile sau bibliotecile severinene, fie vorbind la conferințe și simpozioane organizate în județ sau în țară. Se tristeează dacă-i vorbești de bătrînețe, se bucură cînd îți vorbește de viitor, de preocupările și planurile sale de perspectivă. Gîndește, vorbește, scrie, publică, într-un cuvînt trăiește cu intensitate un patos venit din străfundurile inepuizabile ale ființei sale. Slujește încă altarul bisericii satului său, organizează aproape lunar excursii cu enoriașii în țară, corespundează cu zeci de oameni de cultură din țară și din străinătate. Nu de teama timpului, ci doar pentru a pune mai la îndemîna cercetătorilor bogatul material de care dispunea, și-a donat cu generozitate Arhivelor Statului din Drobeta Tr. Severin biblioteca (ca. 4000 volume) și arhiva. Aici s-a organizat un fond special „Gh. Dumitrescu-Bistrița”, alături de cel închinat lui St. Odobleja. Autoritățile locale, bisericile și de stat, au organizat de-a lungul timpului mai multe simpozioane, conferințe și intruniri omagiale dedicate „patriarhului” folcloriștilor și preotului-cărturar de la Bistrița-Mehedinți. Comunicările și articolele susținute sau publicate în presă despre părintele Gh. Dumitrescu-Bistrița se adaugă celor de pînă acum. Alături de ele vor veni altele și altele, fiindcă „miracolul” de la Bistrița mai are încă multe taine, oferind totodată teme captivante prin prospețimea și frumusețea lor.

În ziua omagială a nonagenarului de la Bistrița-Mehedinți, lăsînd lacrimile să-și urmeze cursul, rugăm pe bunul Dumnezeu să-i binecuvînteze truda, să-i dea noi victorii asupra Timpului, bucurii și fericire. La mulți ani, iubite părinte Dumitrescu-Bistrița!

Pr. Al. Stănculescu-Birda

A 46-a Conferință Teologică Interconfesională

(Continuare din pag. 1)

noilor pericole care amenință viața pe planeta noastră a fost prezentat de Pr. Prof. Dr. Emilian Cornișescu, de la Institutul Teologic Universitar București, exprimându-se temeiurile luate din Revelația divină privind responsabilitatea creștinului față de soarta omenirii, cât și angajamentul acestuia pentru promovarea păcii. Sînt menționate ca temeiuri ale Revelației supra-naturale: obîrșia comună a oamenilor, chipul lui Dumnezeu din om, intruparea Fiului lui Dumnezeu pentru mîntuirea întregii umanități și scopul comun al omului, dobîndirea împărăției lui Dumnezeu. La acestea sînt adăugate și temeiurile revelației naturale: omul este o ființă socială și noțiunea apropielii în decursul veacurilor.

Din acestea rezultă responsabilitatea omului față de Dumnezeu și față de semenii săi, transpusă în viață prin acțiuni concrete pentru apărarea vieții pe pămînt.

Al treilea referat, intitulat: *Rolul Bisericilor în procesul de întărire a încrederii, bunei înțelegeri și bune colaborări dintre oameni și popoare*, a fost susținut de Pr. Prof. Dr. Sebastian Șebu, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. S-a evidențiat chemarea tuturor cetățenilor patriei de a contribui la marea cauză a păcii și încrederii, a bunei înțelegeri și bune colaborări între oameni și popoare. Bisericile sînt chemate să-și asume contribuția lor la apărarea păcii prin acțiuni specifice naturii și misiunii ei, promovînd o nouă ordine morală în viața personală și publică și internațională. Prin acțiunile lor, Bisericile vor contribui la sensibilizarea conștiinței creștine pentru înlăturarea pericolelor unui catolicism nimicitor, pentru înfrățire între popoare.

După o pauză au urmat discuțiile pe baza celor trei referate, luînd cuvîntul următorii 17 participanți:

— P. S. Episcop Vasile al Oradiei. P. S. Sa, considerînd această Conferință ca un ecou și o prelungire a celei de a III-a Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare și pace, a exprimat datoria fiecărui creștin de a-și îndrepta toate eforturile spre apărarea demnității umane, a păcii, propovăduind pretutindeni dragostea lui Hristos. Slujirea păcii este o slujire liturgică.

— Eminentă Sa Kovács Lajos, episcopul Bisericii unitariene, amintind cea de a III-a Adunare a cultelor pentru dezarmare și pace rămasă vie în mintea și inima tuturor, a expus manifestările care au avut loc în Biserica unitariană pentru apărarea păcii.

— P. S. Episcop Timotei al Aradului a evidențiat aspectul divin al conceptului de „nouă creație”, în sensul reînnoirii continue a lumii, al conlucrării și al responsabilității comune, al angajării într-o slujire a lumii în duh de încredere desăvîrșită. P. S. Sa a adăugat apoi adeziunea clerului și credincioșilor eparhiei P. S. Sale la apărarea păcii.

— Eminentă Sa Szedressy Pál, episcopul Bisericii Evanghelice S. P. a precizat că Bisericele trebuie să acționeze pentru conștientizarea și lămurirea problemelor grave care amenință lumea, pentru aflarea celor mai potrivite căi în vederea colaborării și întrajutorării.

— P. S. Pimen Suceveanul — Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, a invitat asupra responsabilității și rolului Bisericilor pentru stabilirea unui climat de încredere colaborare și bună înțelegere în lume.

— D-l Székely Károly, consilier al Bisericii Reformate — Cluj-Napoca — a evidențiat rolul Bisericilor de a propovădui în locul fricii, speranță că Dumnezeu autorul vieții este și păstrătorul ei.

— P. S. Lucian Făgărășanul, a arătat că pacea este condiția sine qua non a păstrării unității și integrității lumii. Această con-

ferință este o nouă acțiune a cultelor din țara noastră în slujba păcii.

— D-l Prof. Hermann Pitters, de la Sibiu, a evidențiat pericolul care planează deasupra omenirii și implicit responsabilitatea noastră comună pentru apărarea vieții.

— P. S. Iustinian Maramureșanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului, a precizat că Bisericele sînt chemate astăzi să-l scoată pe om din izolare și să-l repună pe linia vieții de comuniune în iubire, dînd glas inimii — pentru soluționarea problemelor care amenință lumea de azi.

— D-l Prof. Szabó Árpád, din Cluj, a oferit ca exemplu de acțiune directă pentru apărarea păcii pilda samarineanului din Sf. Evanghelie.

— P. S. Episcop Gherasim Hunedoreanul a precizat datoria tuturor creștinilor de a se ruga pentru pacea lumii.

— D-l Prof. Gálffy Zoltán — din Cluj, a evidențiat faptul că „teologia ecumenică” implică și un program comun de cerințe și responsabilități. Se impune cu necesitate o nouă ordine morală, în care să domnească demnitatea.

— Pr. Dumitru Soare, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, a prezentat două evenimente internaționale, unul al Conferinței Bisericilor Europene și altul al Bisericilor ortodoxe, care au avut ca teme procesul post Helsinky și ajutoarea celor loviți de flagelul foametei.

— Pr. Asist. Dr. Viorel Ioniță, București, a prezentat lucrările consultației Conferinței Creștine pentru pace, din 3—7 noiembrie a. c. care a avut loc la Berlin.

— Pr. Prorector Dumitru Radu, București a prezentat obiectivele urmărite de Conferințele teologice interconfesionale și rolul Bisericii în reevoluționarea valorilor morale ale creației.

— D-l Conf. Kozma Zsolt, Cluj — a precizat că misiunea slujitorilor Bisericii este aceea de a trezi și menține vie responsabilitatea omenirii pentru salvarea ei de la catastrofă nucleară.

— D-l Consilier András György, a evidențiat rolul deosebit al Bisericii în formarea opiniei publice pentru apărarea păcii.

A urmat apoi citirea concluziilor întocmite de comisia recizantă și prorectorilor, și adresarea de telegrame.

Lucrările din prima zi a Conferinței au fost încheiate de D-l Prorector Christoph Klein, care a mulțumit tuturor participanților pentru aportul adus la buna desfășurare a acestei Conferințe.

A doua zi Înalț Prea Sfințitul Antonie, Mitropolitul Ardealului, a prezentat conferința cu subiectul: *Rolul și activitatea Bisericilor în participarea credincioșilor, alături de întregul popor, la realizarea programelor de dezvoltare economico-socială a Patriei noastre*. În conferință, abordînd tema prezentată cu o înaltă vibrație patriotică, I. P. S. Sa se referă, mai întîi, la noțiunea de patrie socialistă, care de fapt și constituie fundalul pe care se proiectează întreaga expunere. Făcînd o analiză profundă a temeiurilor biblice și patristice a participării credincioșilor la realizarea marilor idealuri sociale, ca și a împlinirilor, de orice fel, prin care se afirmă și se dezvoltă viața pe pămînt, pe linia progresului și a ridicării bunei stări materiale, I. P. S. Sa arată, totodată, în ce constă, din punct de vedere religios-moral, fuga din fața răspunderilor ce le implică istoria, precum și retragerea la marginea societății. În mod deosebit, I. P. S. Sa Mitropolitul Antonie a insistat asupra rolului ce revine credincioșilor din patria noastră la dezvoltarea socială, economică și culturală, în perspectiva orientărilor și programelor de activitate stabilite

de forurile superioare de conducere ale țării. Expunînd obiectivul fundamental al cincinalului 1986—1990, prin care se acordă atenție sporită dezvoltării intensive a tuturor ramurilor de producție, garanție a ridicării patriei pe noi culmi de progres material și spiritual, conferința a scos în evidență mijloacele lui de realizare, dar și felul în care credincioșii tuturor cultelor din țara noastră pot aduce contribuția lor specifică la împlinirea acestei opere mărețe. În continuare, au urmat luările de cuvînt.

I. P. S. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul ortodox al Clujului, pe baza preceptelor scripturistice, își exprimă adeziunea totală față de cele spuse în conferință. Afirmă faptul că participarea activă la dezvoltarea țării constituie o linie directoare a clerului de sub îndrumarea I. P. S. Sale. P. S. Sa Episcopul Vasile Coman al Oradiei, arată valoarea conferinței, care descoperă legătura interioară dintre realism și idealism, muncă și contemplație, jertfă pentru Dumnezeu și pentru patrie. Eminentă Sa, Pál Szedressy, Episcopul Bisericii Evanghelice Luterane, Cluj-Napoca, în acord cu conținutul conferinței, susținînd ideea că Biserica trebuie să se afle în mijlocul poporului, schițează trei desiderate prin care Biserica pe care o conduce își va putea aduce contribuția deplină la propășirea patriei: să dețină toate mijloacele prin care poate lua contact cu credincioșii ei, să fie conștientă de faptul că dezvoltarea economică servește binele patriei și să fie la zi cu problemele contemporaneității. P. C. Pr. Fecet Alois, prorectorul Institutului Teologic Romano-Catolic, Secția Iași, vorbind în numele credincioșilor romano-catolici români din Arhiepiscopia romano-catolică de București își exprimă adeziunea la ideile conferinței și arată că Biserica din care face parte este angajată, împreună cu celelalte Biserici, la eforturile de sprijinirea marilor împliniri ale patriei.

P. S. Sa Timotei Sevic, Episcopul ortodox al Aradului, amintește de participarea cultelor la activitatea patriotică în cadrul F.D.U.S., din țara noastră și se angajează, în numele eparhiei pe care o conduce, la eforturi sporite în această direcție. D. Prof. Christof Klein, vicar al Bisericii Evanghelice C. A. Sibiu, scoțînd în evidență temeiurile doctrinei luterane de participare la dezvoltarea vieții social-economice, se angajează, de asemenea, la depunerea de eforturi noi în acest sens. D-l P. Boghian, conducătorul cultului pentecostal din România, apreciază îndemnul la muncă din conferință, împreună cu întregul ei conținut, expus în perspectiva unității depline existente în patria noastră, condamînd totodată orice atitudine religioasă de retragere din societate. D-l Zsigmond Iosif, vicarul Episcopiei Reformate Oradea, subliniază valoarea aspectului practic al mesajului evanghelic și imperativul de a fi intrupat în viața actuală. D-l Prof. Szabó Árpád, secretarul Bisericii Unitariene din România, își exprimă adeziunea la ideile enunțate în conferință, luîndu-și angajamentul de a contribui, prin educație, la formarea viitorilor pastori în spiritul iubirii de patrie și popor.

P. S. Sa Emilian, Episcopul ortodox de Alba Iulia, formulînd cuvinte de prețuire la adresa conferinței se angajează, în numele credincioșilor pe care îi conduce, la deplină participare prin muncă la realizarea marilor idealuri ale patriei. D-l Timiș Alexandru, exprimă devotamentul credincioșilor adventiști din România, pe care îi reprezintă, față de marile împliniri ale patriei. Au mai luat cuvîntul P. S. Damaschin Severineanul, Pastorul Alb Zoltan, Prof. Lorand Lengyel și P. C. inspector patriarhal Gheorghe Bogdan, Arhid. prof. Ioan Floca, Pr. Prof. Dumitru Radu, Pr. Prof. Ilie Moldovan, Pr. Prof. D. Vizitiu. În numerele următoare vom reveni cu alte amănunte privind desfășurarea acestei conferințe interconfesionale.

Cei patru Mari Patriarhi . . .

(Continuare din pag. a 2-a)

tul ideii de înființare a Muzeului etnografic și de artă din Sibiu, pentru care a umblat peste tot după exponate și cărui i-a scris Statutele. Același lucru l-a făcut și în legătură cu înființarea „Societății pentru crearea unui fond de teatru român”. A înființat și o Reuniune a femeilor române din Sibiu și o Reuniune română de muzică, tot în Sibiu, căreia i-a fost ales președinte.

La o întîlnire la Blaj, în 1911, cînd se serba semicentenarul Asociației, Miron Cristea, acum episcop de Caransebeș, spunea, vorbind ca om de cultură luminat: „Între așezămintele de cultură ale unui popor, teatrul național trebuie să ocupe un loc de frunte, care dacă teatrul e bine condus, poate să devină o școală dintre cele mai importante pentru creșterea și entuziasmul masei mari ale poporului: o școală care, în general, ne nobilitează ca oameni, o școală care ne evocă și reprezintă faptele glorioase ale strămoșilor, înălțîndu-ne astfel conștiința și mîndria națională... Teatrul trebuie să mai cultive muzica, cîntările și dansurile originale ale poporului, care sînt comori din cele mai prețioase ale românului. Am face o greșală de neiertat dacă n-am fixa, n-am cultiva și am lăsa să piară aceste însușiri admirabile ale poporului de la țară, pe care viața modernă din zilele de azi, tot mai tare le surghiunește din satele noastre, odinioară atît de pline de farmec, de poezie și de viață idilică” (cf. Vasile Netea, I. P. S. S. Patriarhul Miron Cristea la 70 de ani, București, 1938, p. 25).

M-am bucurat mult cînd am descoperit, sub pana unui cleric, aceste cuvinte de atît de mare sensibilitate, atît față de creația noastră artistică populară, cît și față de rolul teatrului cult. Cuvinte profetice. El s-ar bucura să vadă astăzi cum mentorii culturali din vremea noastră, parcă auzîndu-i cuvintele pronunțate în acel discurs din 1911, răspund cu o grijă deosebită exigențelor de conservare și transmitere a creațiilor populare. *Cîntarea României* — acest program de cultivare a genului popular românesc — nu s-a născut din nimic, și-și dovedește necesitatea și rolul cultural și patriotic în afară de orice indoială.

Iată, deci, ieșite din inițiativa tînrului Elie Miron Cristea, tot atîtea instituții care s-au impus în viața Transilvaniei, și au jucat un rol de incontestabilă trezire a conștiinței românești prin cultură. Cît a fost la Sibiu, a fost unul din apostolii, din misiunii cel mai dăruit al efortului de culturalizare, știînd și spunînd mereu că nu se poate emancipare, nu se poate cîștiga drepturi, nu se poate cîștiga demnitate și libertate, altfel decît prin cultură. A adunat proverbe, strigături și zicale românești, și le-a publicat la Sibiu înaintea lui Iuliu Zanne, care de altfel i-a cerut ajutorul, cînd și-a alcătuit cele 10 volume ale sale. A adunat, de asemenea, și a scris și despre jocurile românești. Clasicist, a prețuit un volum de citate și locuțiuni latinești, devenind lecturi vaste și temeinice. S-a ocupat intens de școlile confesionale, reînviînd și prezidînd conferințele învățătoresci — școlile confesionale erau sub îndrumarea Bisericii — și a purtat o imensă corespondență cu oamenii de cultură ai vremii din toate părțile pămîntului românesc. Se vor putea alcătui din această corespondență descoperită de curînd 3 volume, care vor lumina și vor îmbogăți nu numai istoria culturii, dar și a Bisericii noastre, mai ales din Transilvania. A fost unul din prietenii foarte apreciați ai marelui filantrop Vasile Stroescu, împreună cu care a cititor și a salvat numeroase biserici și școli din Transilvania.

În 1910 a fost ales episcop de Caransebeș, unde va rămîne zece ani, implicîndu-se viguros și curajos în luptele naționale românești, mereu în ceartă cu miniștrii de la Budapesta și din Viena. A fost singurul episcop din Transilvania habsburgică, dintre toate confesiunile, care a abolit poezia monarhului din slujbele bisericilor, înainte de Unirea din 1918. A fost prezent la Marea Adunare națională de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 — e clară fotografia lui, purtînd o pătură țărănească în spate — și a fost unul din cei patru transilvăneni, la care s-au mai adăugat apoi și doi bănățeni, care au adus la București *Declarația de unire a Transilvaniei cu Țara-mamă*. A ținut cu acei prilej cuvîntări memorabile, pline de un patriotism înflăcărat.

Cînd scaunul de la București s-a vacantat, prin retragerea lui Conon Arămescu-Donici, ochii țării s-au îndreptat spre episcopul din Caransebeșul revenit acasă, care, de departe, era cel mai încărcat de daruri duhovnicești, intelectuale și civice, cu un trecut curat, cu un palmares impresionant de lupte și realizări în slujba poporului român din Transilvania, popor care se străduia din greu să-și mențină identitatea națională, limba și credința. La 18/31 decembrie 1918, Marele Colegiu electoral ecleziastic al României Mari îl alege pentru scaunul de mitropolit primat din Capitală cu 435 voturi din cele 447 posibile.

Transformarea Mitropoliei în Patriarhat l-a găsit acolo și a fost recunoscut fără dificultăți în noua demnitate. Își va fi adus aminte atunci, cu emoție, de o întîlnire avută cu Ionel I. C. Brătianu în 1906, cînd venise la București cu *Reuniunea de muzică din Sibiu*, cu opera „Moș Ciocirlan”, compusă de bucovineanul Tudor Cavalier de Flondor. Făcîndu-i la sfîrșitul reprezentației, acestuia fiu al lui Ion C. Brătianu, urarea să ajungă să facă unirea tuturor românilor și să zdrobească pentru totdeauna cătușele sub care

gem frații înstrăinați din Ardeal, Ionel I. C. Brătianu i-a întors urarea: „Iar Dumneata să fii atunci cel mai înalt Arhiepiscop al României”. Ambele profeții se vor împlini peste 19 ani, în 1925.

În 1919 e ales membru onorific al Academiei Române. Publicase o serie de lucrări, precum monografia despre profesor de limba și literatura română la Universitatea din Budapesta, apoi imediat o alta despre Mitropolitul Miron Romanul (1898) și un număr de broșuri conținînd cuvîntări pe teme morale și mai ales patriotice. În 1903 publică *Iconografia*, savant tratat de artă creștină, publicat mai întîi, pe capitole, în „Telegraful Român”.

Două inițiative merită menționate în mod cu totul special din perioada cînd era mitropolit primat: *Propunerile pentru înființarea unui Institut Biblic Românesc* (publicate într-o broșură cu titlul de mai sus, București, 1920), și propunerile pentru convocarea unui nou Sinod ecumenic al Bisericilor ortodoxe răsăritene (publicate tot în anul 1920). Institutul Biblic, existent pînă astăzi, cu editura și tipografia, este prin urmare opera sa și iată că, peste vreme, își dovedește utilitatea și rosturile misionare. Propunerile pentru convocarea unui nou Sinod ecumenic pan-ortodox au fost prezentate Sfințitului Sinod și au fost aprobate, după care au fost aduse la cunoștința Constantinopolului, care le-a reluat de atunci de mai multe ori, uitînd să-l menționeze pe cel dintîi propunător. Oare cîți dintre cei care se adună, acum la Chambesy, în Conferințele pregătitoare ale Sfințitului și Marelui Sinod, — cum se numește intenția în prezent — știu că dau curs unei inițiative românești, promovate încă din anii 1920 de mitropolitul primat Miron Cristea?

Tot în acest timp, realizează unificarea bisericăscă a tuturor românilor ortodocși, pe baza principiilor din Statutul șagunian, care s-a dovedit a fi bun nu numai pentru Transilvania, ci pentru întreaga țară. De altfel, tot după aceste principii, va reorganiza Biserica mult mai tîrziu, la începutul patriarhatului său, și Justinian Marina, care va da laicilor un loc și un rol mult mai important decît pînă atunci, în administrarea treburilor bisericăști.

Miron Cristea mai reușește ceva: înființează eparhii noi, cea din Cetatea Albă și cea militară, și reînființează eparhiile Tomisului, Orășii Mari și a Vadului, Feleaucului și Clujului. Pentru toate alege episcopi. După înființarea Patriarhatului publică *Adevăruri istorice asupra întregii neamului* (1929), și apoi își adună în cinci volume mari, *Pastorale, predici și cuvîntări* (ultimul din 1938), pline de idei foarte seriose lucrute, cu stil literar și frumuseți artistice.

Au venit apoi vremuri în care fiul de țărani din Toplița Română bottezat, și închinat la icoane de un cioban care l-a menit să fie și el tot cioban, păstor peste o turmă mare, a fost ridicat pînă la ranguri nevitate. În iulie 1927, după moartea regelui Ferdinand, devine pentru o perioadă membru într-o triadă de regenți, putînd spune în glumă, dar era aproape serios: „Am ajuns și regel”. Semna ca și regii, pe scurt, cu „Miron R”, adăgînd lui P, inițiala pentru Patriarh, o linie în plus în față. N-a ținut însă mult visul acesta și a trebuit să scoată linia adăogată și să rămînă din nou doar cu P-ul inițial. Dar în 1938 ajunge din nou în fruntea piramidei. E numit prim-ministru și consilier de coroană, situație în care îl găsește moartea în anul 1939, la 6 martie, la Cannes, în Franța, scutindu-l de o nouă îndurare, a unui nou război mondial.

N-a fost politician. La el s-a apelat numai în momente de crize politice, ca la un neutru, ca la un tehnician al împăcării, al pacificării națiunii tulburate de politicieni vremii, de patimile prinților și de încurcările regilor, cam cum a fost la un moment dat Veniamin Costachi în Moldova sau, în vremea noastră, un Marcarios în Cipru.

Patriarhatul lui Miron Cristea a fost o mîndrie a Bisericii și o înălțare a prestigiului ei. A lăsat amintirea unui mare om bisericesc, mare diplomat, mare om de cultură, un modern. O bună intrare a Bisericii noastre în epoca modernă.

HOREA LA CIZER

Părintele Nicolae Rațiu din Alba Iulia, păstorise lung în Mărieri și trecuse prin multe vicitudini în viața lui trudnică, dar nu i-a fost niciodată sufletul atât de muncit de groază și fior, ca atunci, când trebuia să ducă mângăierea credinței sârmanilor răsculați osindiți la moarte.

Porni cu pași sovăielnici spre temnița Cetății, unde se păzeau în lanțuri grele osindiții. Iși strîngea Moltivnicul și patrafirul subsoară, ținea cu grijă Cele Sfinte în dreapta tremurîndă și se ruga pe cale-n taină:

— Doamne, dă lumină minții mele bătrîne și dulceață graiului meu neicusit să pot strecura mierea mîngîierii în inimile chinuite.

Ajuns în fața temniței părintele Nicolae își făcu o Sfîntă Cruce și intră cu multă jale în suflet să-i grijească pe Horea și Cloșca pentru cele veșnice.

Părintele îl spovedi cu toată evlavia pe Horea, îl împărtăși cu sfintele Taine, iar pe urmă se puse să-i scrie testamentul, în care se arată printr-alte și o seamă de cheltuieli ce trebuiesc împăcate ortacilor cu care a lucrat la biserica din Cizer: „Nicula Ion a Neamțului meș(e)l care a făcut biserica în Tăzeri (Cizer — n.n.) 44 de florinți am fost chizaș, și eu am plătit lui și birău din Zam numele lui Zambo Danil.

La Șuteu Toader din Ciucea și șade în Tizeri (Cizer — n.n.) 10 florinți și mi-au dat 10 horgoși(i) și au mai rămas 6 și 2 mariși”. Acest testament este cel mai puternic argument pe care-l avem cînd atribuim biserica din Cizer lui Horea.

Faptul că autorul acestei biserici din Cizer este Horea nu se poate pune la îndoială. Mulți cercetători susțin acest lucru cu argumente plauzibile. Vom folosi în continuare câteva: „Dar meșterul cel mai mare pe care-l cunoaștem, făuritor al bisericii din Cizer (Sălaj) — menționează Vasile Drăguț în „Monumente istorice bisericesti din Eparhia Oradiei” — a fost însuși Horea „Crăișorul” luminatul luptător pentru drepturile iobagilor români, de prea multă vreme apăsați de injustiția socială. Adevărata capodoperă de arhitectură populară, desăvîrșită prin compoziția volumelor și noblețea decorației cizolite biserica de lemn din Cizer este un adevărat simbol al artei populare românești în general, lăcaș de închinăciune pentru nenumărații făuritori de frumuseți și luptători pentru libertate.

Inscripția săpată în lemn „LUCRAT URSU”, prin care biserica din Cizer dobîndește valoarea unui document fără pereche ne dă mărturia istoriei și înțelegerea unor vremuri de mult apuse.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea (în jurul anului 1715), nu se știe din ce cauză, a izbucnit un mare incendiu în localitatea Cizer, care a mistuit în flăcări o mare parte din sat unde se afla și biserica. Timp de cîțiva ani sătenii au folosit drept biserică o casă mare (pentru vremea aceea) cu acoperiș de paie, casă ce a dăinuit pînă astăzi, cînd a fost achiziționată de Muzeul de Istorie și Artă din Zalău cu scopul de a fi amenajată ca-să-muzeu.

În timp ce locuitorii Cizerului își căutau un meșter pentru a-și reconstrui biserica, Horea sălășluia în vecinătatea localității lor, în partea sudică a acesteia, în locul numit POIC, la bifurcația a două artere principale de circulație: una mergînd pe la Bogdana-Buciumi-Zalău, iar cealaltă pe la Cizer-Crasna-Zalău sau Șimleu Silvaniei, artere pe care moșii secole de-a rîndul mergeau „la țară / cu cercuri și cu ciubară...”. Acest loc i-a permis lui Horea să țină permanent legătura cu moșii din locurile din care a purces în pribegie. Aici a dospit în mîntea lui viitoarea răscoală, care devenea iminentă.

„Despre viața sa înainte de 1779, se știe cu siguranță numai atât că petrecuse mai mult timp în comuna Ciucea din comitatul Clujului, la un unchi al nevastei sale. Dar și aici mizera soartă a țaranului mișcă inima lui. Sentința forului dominal (judecătoria comunală) din 1783 îl inculpă că

făcuse agitație și între jelerii satului de aici, cărora le promisese că-i va scăpa de impozitul personal, dar n-a putut să obțină nici un rezultat (...). Horea era căsătorit, pe soția dînsului o chema Iliina și avea doi copii, unul Ion, în etate de 19 ani, care fu și dînsul vicecăpitan în timpul revoluției, și altul Luca în etate de 16 ani”.

Locuitorii Cizerului, auzind despre Horea că este un mare meșter, l-au angajat să le construiască o nouă biserică. Locul construcției l-au stabilit în apropierea temeliei celei vechi, cîțiva metri mai sus în locul numit „Coaste”. Materia primă a fost lemnul de gorun adus din locul numit „Colț”. Spun bătrîni că după ce Horea a plănit biserica s-a dus în pădure și a însemnat arborii trebuincioși, care erau așa de groși încît abia au fost aduși cu trei perechi de boi. Se spune, de asemenea, că pentru a nu se sparge roțile de la tilegi sub greutatea lor, țărani au pus în locul roților cu spițe și obezi roți tăiate din butuci de lemn sau au legat buștenii cu lanțuri și i-au tîrit.

Vorbind tot cu sătenii (Despre Horea, un om vîrstnic (Țolaş Ioan, a Bonii) spunea că în copilăria lui în „Colț” nu mai era pădure, dar ici și colo rămăsele cite o butuză pe care, cînd pășteau vitele stătea și mîncau ca pe o masă. Dovadă, deci, că pe locul respectiv fusese cîndva o pădure falnică. Tot bătrîni afirmă că Horea își făcuse o ascunzătoare într-o scorbură de răchită de pe malul văii Cizerului, unde să se poată ascunde în eventualitatea că ar fi căutat de trimișii stăpînirii.

Pentru ridicarea bisericii, Horea a lăsat aici o echipă condusă de Ion Nicula al Neamțului (care — se spune — ar fi din părțile lui Horea din familia Niculeștilor, dar poate fi considerat și cizeran pentru faptul că și astăzi trăiesc în Cizer cîteva familii „ale Niculii”; există, de asemenea, un toponim „Holumbii Niculesii” — tumuli de origine slavă, neexplorați încă), iar el venea din cînd în cînd să execute lucrările mai dificile, avînd și alte lucrări în antrepriză, în împrejurimi.

Biserica a fost construită în întregime din lemn, inclusiv cuiele și cheia la intrare. Este o biserică-sală, fără pridvor, compusă din trei părți: pronaos, naos și altar. În jurul ei — exceptînd altarul — se află un coridor îngust, mărginit de stîlpi ce susțin arcade. Birnele, în exterior, au fost sculptate. Pe la jumătatea peretelui se află un cordon în basorelief. Cele mai frumoase ornamente sînt la intrare: trei rînduri de cordoane, motive florale și geometrice, iar arcadele cu butoni.

Deasupra ușii de la intrare în biserică meșterii au săpat, cu litere chirilice, anul terminării construcției: „Ani d(e) la Hs. 1773”. Tot în exteriorul bisericii, deasupra boltei, există rămănoarea inscripției, sculptată tot cu litere cirilice, „Lucrat Ursu H”, H, însemnînd Horea. Pronaosul are plafonul orizontal din scînduri groase de gorun. Deasupra lui se înalță, zvelt, turnul clopotniței. Naosul are partea superioară în formă de boltă. În interior, pe pereți, s-a aplicat pînă groasă de sac, pe care, ulterior, s-a aplicat zugrăveala, ai cărei autori nu se cunosc.

La intrarea în naos există o altă inscripție, păstrată numai în parte, pentru că, intrarea fiind prea scundă, s-a tăiat o bucată din lemn în formă de arc, care, a coincis cu cea mai mare parte a textului care începe tot cu „1773”, anul terminării construcției. Referitor la această inscripție vrem să menționăm că, stînd de vorbă cu fostul cantor al bisericii din Cizer, Ioan Boca (1881—1969), acesta a afirmat că dînsul a tăiat puțin din partea de sus a ușii, deoarece aceasta era prea scundă și bărbații trebuiau să se aplece prea mult la intrarea în naos.

O frumoasă descriere a bisericii, poate cea mai completă și corectă este cea făcută în lucrarea „Monumente istorice bisericesti din Eparhia Oradiei: „Loca-

șul de lemn din Cizer constituie, fără îndoială, atît prin destinația sa, cît și prin realizarea artistică, un mesaj al sentimentelor și năzuințelor viitorului conducător al țărânilor în lupta împotriva asupririi. Biserica era ortodoxă (conscriptia lui Bucov înregistra la Cizer, în 1760—1763, 60 familii ortodoxe cu biserica) instituție ce a sprijinit acțiunile pentru păstrarea ființei românești, veriga de legătură a tuturor românilor. Conținutul spiritual al construcției a fost îmbogățit prin vădită dorință a meșterului de a crea o operă de artă, autentică mărturie a maturității unui meșter practic de milenii de locuitorii de baștină ai Transilvaniei”.

Horea a preluat la Cizer modelul străbun, ale cărui rădăcini erau împlintate adînc în pămînt și tradiția așezării pe care documente de la 1341 o denuceau „villa olahalis Chyzer” (satul românesc Cizer). Aici a construit el nu numai biserica ce farmecă prin armonia proporțiilor, a turnului clopotniță lansat spre cer, ci și gospodăria țărănească — casă și șură — a cetățeanului Patronea, precum mărturisesc bătrîni satului. S-au păstrat din șura respectivă două birne sculptate, care se pot vedea și azi la urmașul aceluia gospodar, Nicolae Patronea. De atunci datează și o parte din lemnăria unei mori de apă (elementele ei au fost duse la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca în vederea reconstruirii unei asemenea mori).

După 105 ani de la terminarea construcției bisericii, în 1878, se face prima descriere a bisericii, arătîndu-se într-un document de inventar din parohia Cizer starea sa „suferibilă”: „Biserica Parochiale a Cizerului — se arată în document — e făcută din lemn, cu boltitura de scîndură, sunt 6 ferestri mai fără țitni, uși — una cu zar de lemn în stare re, podită pe giosu cu scînduri, acoperișul bunu peste tot e în stare suferibilă, de 7 și 1/2 stînjeți lungă și 3 st. lată”.

Între anii 1910—1912 în biserică s-a construit un cafas (cor) din scîndură de brad, pe vremea preotului Aurel Orian, la insistențele fiicei acestuia, care era învățătoare. Această intervenție s-a făcut cu scopul de-a deveni mai încăpătoare biserica și de-a servi ca drept loc pentru corul bisericii.

Biserica a rezistat tuturor vitregiilor timpului dăinuid pînă în zilele noastre. Întreținută cu grijă de săteni a început să fie vizitată de grupuri de iubitori ai trecutului nostru istoric. În 1967 s-a mutat la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca, unde constituie bijuteria muzeului, o dovadă de înălțime pînă unde s-a putut ridica arta și aspirațiile unui popor obidit, căruia i s-a luat dreptul nu numai de a trăi ca ceilalți oameni, ci și dreptul de-a se închina în limba și legea lui.

Acum, cînd s-au împlinit 200 de ani de cînd s-a întocmit testamentul care amintește că Horea a fost „chizaș” al bisericii din CIZER, cade-se să ne aducem aminte de acela, care în viața zbuciumată, — trăită între brazii dreptei ca sufletul lui și mireasma cetinei binemirosoare ca floarea credinței lui — ne-a lăsat un tezaur artistic, arhitectonic și istoric, și un nume nemuritor, pe care să-l prețuim și să-l cinstim cum se cuvine.

Pr. Gudea Nicolae
Petru Galîș, inv. pensionar

Atrocitățile săvîrșite în Transilvania...

(Continuare din pag. a 3-a)

da 1912—1918. Guvernul horthyst intenționa chiar să înființeze o mitropolie ortodoxă maghiară pentru credincioșii ortodocși români, sîrbi, cehi și slovaci din Ungaria, firește cu limba maghiară în cult. S-a urmărit și hirotonia unui fost preot militar în armata rusă țaristă, Mihail Popoff, acum caterisit. Nici un ierarh ortodox n-a vrut însă să-l hirotonească mai ales în urma intervențiilor energice și a lămuririlor date de Patriarhia Ortodoxă Română (p. 131 urm. și 145).

O seamă de biserici românești au fost dărîmate din temelie, unele din ele adevărate monumente de artă, ridicate în perioada interbelică. Așa au fost bisericile din Virghiș, Biborțeni, Racoșul de Sus, Boroșneul Mare, Comolău, Căpeni, Sintmartin, Mărtănuș, Doboșeni, (toate în j. Covasna), Borsec, Ditrău, Meștești, Ocland (j. Harghita), Filea și Pănet (j. Mureș), Sălard — j. Bihor. Zeci de alte biserici au fost transformate în magazine de cereale, cazărmi ș.a.; numeroase altele au fost profanate și jefuite (Odorhei, Cristur, Gheorghieni, Bodoc, Șimleul Silvaniei, Satu Mare; biserica din Belini — j. Covasna a fost lovită cu tunurile în septembrie 1944 (p. 65—70). Foarte multe case parohiale au fost devastate și jefuite, dîndu-li-se o altă întrebuintare (p. 76—78).

În septembrie—octombrie 1944, în perioada retragerii trupelor horthyste din teritoriul cîmpit, s-au comis alte crime, jafuri și schingiuiri. Să ne aducem aminte numai de tragedia celor 31 de martiri masacrați la Moisei — j. Maramureș, la 14 octombrie 1944, de către o formație de șase subofițeri și jandarmi de front horthysti, în urma unui ordin primit de la autoritățile militare superioare (a se vedea lucrarea lui Gh. I. Bodea și Vasile T. Suciu, *Moisei*, Tg. Mureș, 1982) s-au

de masacrarea și mutilarea celor 20 de soldați români la Cornești de Mureș și de atîția alții (a se vedea lucrarea lui Grigore Ploieșteanu, Vasile T. Suciu și Lazăr Lădaru, *Epopeea de pe Mureș*, Tg. Mureș, 1985).

Adăugăm, la cele spuse de autor, că în cursul retragerii a fost ucis și preotul Grigorie Danci din Lona — j. Cluj împreună cu trei credincioși, la începutul lunii octombrie 1944; cadavrele lor au fost aruncate într-un șanț.

Am înfățișat numai o parte din mulțimea de suferințe și jertfe omenești ale populației românești din nord-vestul țării din perioada ocupației horthyste din anii 1940—1944. Atrocitățile comise atunci au indignat nu numai masele largi românești de pretutindeni, dar chiar și pe mulți cetățeni maghiari cu convingeri democratice, antifasciste.

Cu toate barbariile comise de ocupanți, poporul român a știut totuși să ierte. Îndemna la iertare a îndreptat către bunii săi credincioși și Episcopul cărturar Nicolae Colan al Clujului (ales membru activ al Academiei Române în 1942, în prima pastorală trimisă după eliberarea Transilvaniei, la 26 noiembrie 1944, în care scria: „De aici înainte toate ale noastre se vor umplea de tot mai multă lumină. De aceea, să dăm slavă și mulțumită lui Dumnezeu pentru toate cite ne-a făcut nouă și, ca în ziua de Paști, să iertăm toate pentru înviere”.

Poporul român a iertat toate pentru „învierea” adusă de actul eliberator de la 23 August 1944. A iertat, dar nu trebuie să uite pătimirile din trecut, avînd, așa cum arătam la început, îndatorirea patriotică și creștinească de a-și cinsti martirii, de a le aduce prinosul postum de recunoștință pentru jertfa vieții lor, care stă la temelia bucuriilor și împlinirilor de astăzi.

Sfîntul mare mucenic Dimitrie

(Continuare din pag. a 2-a)

ratului și a asistenței, care se compăceau în asemenea priveliști inumane.

Atunci un tînar creștin, numit Nestor, a venit la Sf. Dimitrie în temniță și l-a rugat să-l dea binecuvîntare de a învinge pe Lie, care omorise mulți creștini. Sf. Dimitrie îi dădu binecuvîntarea cu Sf. Cruce, spunîndu-i: „Și pe Lie vei birui și pentru Hristos vei pătimi și Îi vei mărturisii”.

Plin de nădejde în Dumnezeu, Nestor veni la locul luptei. Văzîndu-l, împăratul se miră de curajul lui și-l sfătui să renunțe, spre a-și cruța viața. Dar Nestor, întărit de Sf. Dimitrie și însuflețit de dorința de a scăpa pe creștini de la moarte, izbuti, în cîteva clipe să-l arunce pe Lie în ascuțitul sulțelor.

Împăratul mîniindu-se pentru pierderea unui luptător atît de vestit ca Lie, și aflînd că Nestor mărturisise că este creștin, a poruncit să i se taie capul. Totodată, împăratul aflase, că Sf. Dimitrie a fost cel care l-a încurajat pe Nestor la luptă, se înfurie și mai tare și trimise ostași în temniță cu poruncă ca să-l omoare pe Dimitrie. Aceștia l-au străpuns cu sulțele și astfel Sf. Dimitrie își dădu sufletul în mîna Domnului și Mîntuitorului Iisus Hristos. Slujitorul său Lupu împreună cu cîteva creștini evlavioși îngropară cu cinste trupul Sf. Dimitrie. În mînia sa, împăratul porunci ca și slujitorului Lupu să i se taie capul.

Dar creștinii n-au uitat credința, răbdarea și mucenicia Sf. Dimitrie. El înstău cu deosebită evlavie sfintele sale moaște, adunîndu-se la rugăciune și săvîrșind Sf. Liturghie în locul unde se aflau acestea. Și multe minuni se săvîrșeau lingă sfintele moaște.

Cînd Biserica dobîndi libertate sub împăratul Constantin cel Mare, pe mormîntul Sf. Dimitrie a fost zidită o bisericuță în care numeroși credincioși primeau mîngîierea și ajutorul lui Dumnezeu. Venind odată în Tesalonic un bolnav Leontie, și dobîndînd însănătoșirea în biserica Sf. Dimitrie, drept mulțumire, zidi o biserică mare, în locul celei vechi, în care au fost așezate, cu mare cinste, moaștele sfîntului, ele arătîndu-se necerătoase și izvoritoare de mir. Această biserică s-a păstrat pînă în zilele noastre și este deosebit de cinstită de către creștinii din acele părți.

Același Leontie, ajutat și de alți creștini, a mai zidit în cinstea Sf. Dimitrie și o altă biserică în localitatea Sirmion, din provincia Iliricului, unde a fost așezată, într-o raclă haina Sf. Mucenic Dimitrie, înroșită de sîntul său sînge. Și în această biserică cinstirea Sf. Dimitrie se face în chip deosebit de sărbătorec.

În afară de sărbătorirea Sf. Mucenic Dimitrie, izvoritorul de mir, credincioșii Bisericii Ortodoxe Române sărbătorec la 27 octombrie pomenirea unui alt sfînt, cuviosul Dimitrie, Basarabov. Sfintele lui moaște se păstrează în catedrala patriarhală din București și se bucură de o mare cinste, din partea credincioșilor, în zilele de 26 și 27 octombrie.

În slujbele închinată Sf. Mucenic Dimitrie, Biserica îl numește „sfînt lucifer”, „locas al Duhului Sfînt”, „izvoritor de mir”, „turn al creștinătății”, „biruitorul păgînilor” ș.a., vrînd prin aceste denumiri să sublinieze țaria de credință și virtuțile sale alese, jertfelnicia și dragostea sa nemărginită pentru Mîntuitorul Hristos.

Prin puterea credinței și statornicia în mărturisire a mucenicilor s-a întărit Biserica. Mucenicii vor fi pururea cinstiți de evlavie creștinilor căci ei au apărat dreapta credință și rîmîn exemple nepieritoare în iubirea lor față de învățătura Bisericii dreptcredincioase. Totodată ei sînt rugători pentru noi, cum citim în Apocalipsa 5, 8, iar Dumnezeu primește rugăciunile celor care L-au mărturisit pe pămînt și care Îi preamăresc în ceruri.

Sfîntii nu s-au abătut din drumul care duce la mîntuire, chiar dacă pe acest drum se iveau greutăți și primejdii. Ei nu s-au lăsat amăgiți de promisiuni deșarte, ci au rîvnit să dobîndească prin înțelepciune darul de a pretinde înălțimea unor valori veșnice. În ei se arată puterea lui Dumnezeu. Din chipurile lor iradiază răbdarea, tenacitatea, încrederea neîmurmurată în rînduiala lui Dumnezeu, bunătatea, blîndețea și înțelepciunea.

Trăim vremuri de totală libertate a religioșilor și a cultului. Dar virtuțile și pilda vieții Sf. Dimitrie și a altor sfînti ne ajută mereu să mărturisim credința și să sprijinim unitatea Sf. Biserici. Ne îndeamnă la păstrarea neștirbită a învățăturilor dumnezeiești. De la sfînti învățăm să prețuim cele cerești și veșnice, să iubim smerenia și jertfelnicia, să ajutăm și să mîngîiem pe cei în suferință, să fugim de mîndrie și de alte patimi, să păstrăm mereu o legătură vie cu Hristos-Domnul, să ne întărim întru răbdare în timpul necazurilor.

Pilda sfîntilor e un permanent îndemn la îmbunătățirea și propășirea spre bine a vieții noastre, e un urcuș spre desăvîrșire și spre Dumnezeu, după cuvîntul Sf. Ap. Pavel: „Căutați pacea cu toată lumea și sfîntenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14).

Sf. mare mucenic Dimitrie și fie pururea rugător pentru credincioșii Sf. Biserici. Amin.

„Păzește poruncile!”

În Evanghelia după Matei, la cap. 19, 16—26 vedem un tânăr venind la Mântuitorul și întrebându-l: „Învățătorule bun, ce bine voi face ca să am viață veșnică?”

La această întrebare Iisus Hristos îi răspunde: „Păzește poruncile!”

— Care? întrebă tânărul.
Iisus a zis: „Să nu ucizi, să nu trăiești în fărâdelegi, să nu furi, să nu mărturisești strîmb, cinstește pe tatăl tău și pe mama ta și să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Mt. 19, 16—19).

Tânărul, auzind cuvintele Domnului, cu îndrăzneală a răspuns: „Toate acestea le-am păzit din copilăria mea” (Mt. 19, 20).

Impresionați, ascultăm răspunsul tânărului și ne punem întrebarea: Cine l-a învățat pe acest tânăr ca din copilărie să păzească poruncile lui Dumnezeu?

Cine l-a învățat să nuucidă, să nu fure, să nu trăiască în desfrînări, să nu mintă, să-și cinstească părinții și să iubească pe semenii săi, ca pe sine însuși?

Cine l-a învățat?
Al cui este meritul în primul rînd ca acest tânăr a putut răspunde în fața lui Iisus Hristos: Din copilăria mea am păzit poruncile lui Dumnezeu.

La această întrebare, în mod firesc, vom răspunde tot: Părinții l-au învățat. Al părinților este în primul rînd meritul ca acest tânăr avea sufletul curat. Că acest tânăr avea un caracter sănătos. Că acest tânăr era preocupat de problemele cele mai serioase ale vieții. Că acest tânăr era înțelept și călăuzit fiind de această înțelepciune, a venit la Mântuitorul și i-a pus marea întrebare: „Ce să fac ca să moștenez viața veșnică?”

Ce să fac, cu alte cuvinte, ca să câștig nemurirea? Ce să fac ca să gust fericirea? Ce să fac ca să nu trăiesc degeaba? Ce să fac ca să nu trec prin lumea aceasta ca o umbră, și să nu rămîn după mine nici o urmă, care să le vorbească, și să le amintească oamenilor și despre mine?

Ce să fac?
Dorul de nemurire și setea de fericire arde în sufletul fiecărui om. Fiecare tânăr, mai ales, dorește să realizeze în viața lucruri mari, lucruri bune, care să înfrunte timpul și să câștige eternitatea.

Acesta este dorul cel mai sfînt, ce arde în orice suflet curat, în orice inimă omenească. Acesta era și dorul tânărului din evanghelia ce s-a citit azi.

Ca să fie preocupat de astfel de gânduri înalte, ca să-și poată exprima

ma dorul și dorința aceasta adîncă, serioasă și sfîntă, acest tânăr avea nevoie de o minte luminată și de un suflet cultivat.

Dar cine l-a învățat și i-a luminat sufletul, inima, gîndul? De bună seamă că numai părinții.

Părinții sînt cei dintîi și cei mai buni profesori. Casa părintească, familia, este cea dintîi și cea mai temeinică școală.

Mama și tata sînt cei dintîi dascăli, care cultivă în firea noului născut, lumina sau întunericul, binele sau răul, adevărul sau minciuna, dreptatea sau nedreptatea, dragostea de muncă sau indolența, indiferența, nepăsarea, lenea.

Întodeuna cînd vezi un om bun, un om cinstit, un om drept, un om harnic, un om cultivat, un om adevărat, te gîndești cu cinste la mama lui, la tatăl lui, la părinții lui, îi binecuvintezi și îi admiri și îi lauzi și îi respecti și îi consideri ca pe niște mari binefăcători ai societății, ai neamului, ai omenirii. Dar, și cînd vezi un om rău, un om plin de fărâdelegi, un om care produce multe neazuri și suferințe în viața oamenilor, de asemenea te gîndești la mama lui, la tatăl său, la părinții lui, la casa lui părintească, la familia lui, și te cutremuri cînd auzi pe toți oamenii vorbind despre acestea cu dispreț.

Numele lor este pomenit cu rușine și ocară, pentru că din pricina lor a apărut în lume un răufăcător.

Iată ce răspundere grea apasă pe umerii tuturor părinților, pe umerii tuturor mamelor din lume.

De aceea mama odată cu laptele ce-l dă copilului să-l sugă din pieptul ei, trebuie să reverse în firea fiului său poruncile lui Dumnezeu. Lumina din lumina sufletului ei de mamă, bunătațe din bunătațe inimii ei, înțelepciune din înțelepciunea gîndului ei.

De pe buzele ei să izvorască cuvinte sfînte, poruncile lui Dumnezeu, care să se întipărească adînc în sufletul copilului său.

O femeie creștină, o mamă bună, își crește copilul în cîntec sfînt și în rugăciune. Acestea sînt primele daruri pe care o mamă, o femeie creștină, le face copilului ei.

Cîntecul de leagăn și rugăciunea, murmurate ușor, liniștesc și dezvoltă în firea noului născut sentimente nobile și curate, care-i împodobesc viața.

Rugăciunea caldă și curată, îi vor schimba și îi vor lumina chipul și caracterul noului născut.

Rugăciunile și cuvintele sfînte și bune, poruncile lui Dumnezeu, pe care o mamă îi învață pe copiii ei

din leagăn, sînt ca niște dumnezeiești puteri ce-i vor călăuzi pașii toată viața. Acestea îi vor face să respecte viața, să respecte omul, să se respecte pe sine, să-și respecte părinții, să respecte munca, dreptatea, libertatea și osteneala oamenilor.

Cînd tânărul cel înțelept, a venit la Mântuitorul și l-a întrebat: „Ce bine voi face ca să am viață veșnică?”, Domnul i-a răspuns atît de simplu, dar substanțial: „De vrei să intri în viață, adică dacă vrei să intri pe poarta nemuririi și a fericirii veșnice, păzește poruncile” (Mt. 19, 17). Prin aceste cuvinte Iisus Hristos, l-a învățat în primul rînd să respecte viața: să nu ucizi. Să se respecte pe sine: să nu fii desfrinat. Să respecte pe aproapele lui, munca și osteneala lui: să nu furi. Să respecte dreptatea și libertatea oamenilor: să nu mărturisești strîmb. Să respecte ce are omul mai scump, mai sfînt, mai drag pe acest pămînt: părinții și semenii lui: cinstește pe tatăl tău și pe mama ta și iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși.

Prin acestea, pe cel ce venise să-L întrebe: „Ce bine voi face ca să am viață veșnică?”, Iisus Hristos l-a ridicat pe cele mai înalte culmi ale vieții de aici și de acum, pe cele mai înalte culmi ale vieții sociale. Arătîndu-i acestui tânăr și totodată și tuturor generațiilor, că nemurirea și fericirea, adică viața veșnică, o dobîndește numai cel ce-și dăruiește toată viața, pentru binele, mintuirea și înflorirea lumii. Numai cel ce respectă viața, numai cel ce se respectă pe sine, numai cel ce-și respectă părinții, numai cel ce iubește pe aproapele său, ca pe sine însuși (Mt. 19, 19).

Dăruire totală pentru slujirea lumii, aceasta înseamnă a păzi poruncile lui Dumnezeu.

Din evanghelia ce s-a citit azi, din viața tânărului care fiind neliniștit și nemulțumit de sine, a venit la Iisus Hristos și i-a pus această întrebare esențială: „Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenez viața veșnică?” (Mt. 10, 17), noi am mai primit o sfîntă și substanțială învățătură: toți cei ce avem copii, să-i creștem întru învățătura și poruncile Domnului (Ef. 6, 4).

De la început să obișnuim buzele lui fragede și nevinovate să rostească numai cuvinte cinstite, numai cuvinte drepte și curate.

Să-i învățăm să se adreseze cu încredere totddeauna celui mai bun și mai puternic prieten al nostru, care este ingerul păzitor.

† JUSTINIAN MARAMUREȘANUL

Cronică emoționantă a răscoalei lui Horia:

Relatările lui

Dimitrie Eustatievici Brașoveanul

Ancorat în viața spirituală care definea frămîntarea românească transilvăneană în epoca luminilor, Dimitrie Eustatievici — „om împodobit cu științe și cu mare înțelepciune” — după afirmația cronicarului David Cepescu de la biserica din Șchei, avea să se înscrie pe podiumul valorilor naționale prin cea dintîi gramatică românească (1757) și să devină primul director al școlilor naționale ortodoxe din Transilvania, cu sediul la Sibiu, înființînd școli sătești, editînd manualele și studii pedagogice și realizînd primul institut pedagogic la Sibiu.

Ca toți intelectualii luminați ai epocii, aplecarea firească spre cauza poporului o împărtășește și el, nu numai prin preocuparea de a înființa și reorganiza învățămîntul românesc ortodox în satele Transilvaniei, dar și mijloacele unor demersuri în favoarea maselor oprimate. Nu ne surprinde integrarea sa, alături de cunoscuții cărturari transilvăneni, doctorul Ioan Piuaru-Molnar, secretarul episcopesc Dimitrie Iercovici, Popa Sava din Rășinari, vicarul episcopal Ioan Popovici din Hondol, protopopul Iosif Adamovici din Abrud ș.a. în acțiunea de consemnare a faptelor care au înconjurat actul de revoltă de la 1784, încercînd să motiveze față de autoritățile timpului causalitatea firească a răscoalei.

În noiembrie 1784, în calitate de secretar al episcopului Nikitici (după ce mai bine de două decenii fusese dascăl la școala din Șchei) îl aflăm în inima locurilor răscolite, însoțind pe amintitul episcop și pe preotul din Rășinari Sava Popovici în ținutul Sebeșului, Orăștiei și Devei ca tîlmaci și cunoscători al locuitorilor. Cu acest prilej au loc numeroase întîlniri cu credincioșii care își mărturisesc obiectiv nemulțumirile. Memorabilă rămîne în însemnările sale întîlnirea din 27 noiembrie de la Orăștie, unde au venit țărani din ținutul Orăștiei, de dincolo de Mureș și chiar iobagi din Tămășasa.

Chestionînd, din porunca autorităților în 3/14 noiembrie 1784 pe preotul Costan din Crișcior, remarcăm intenția lui Eustatievici și alături de el a protopopului Abrudului Iosif Adamovici și Popa Sava din Rășinari, de a salva acuzatul în fața autorităților prin consemnarea nevinovăției acestuia:

„— N-a umblat cu răscolății? — Din biserică a învățat oamenii să nu cuteze a se amesteca cu oamenii răi. Recunoaște însă că în Zdrapți pe cei care au vrut să se înscrie la oaste i-a înscris popa Dănilă, iar în Crișcior ei amîndoi. — Ai spus că nu vor fi mai mult iobagi? Dacă n-aș fi spus așa, nu știu dacă aș fi scăpat de moarte, căci oamenii ziceau că-i omoară pe cei care țin partea domnilor. — Ai spus că ai carte de la împăratul pentru nimicirea domnilor? N-am spus nimicdecum... N-ai spus că lucrurile luate să nu se mai dea îndărăt, nici domni să nu le mai ceară, ci să rămînă

la cine ce a luat? Dimpotrivă, a zis să le dea înapoi...” (v. D. București, 1984, p. 251).

La 30 decembrie în aceeași manieră ascultă raportul preotului din Rapolt (Deva) și pe Prodan, „Răscoala lui Horia”, Teodor Grozav din Deva pe care îl înaintează la 3 ianuarie 1785, semnînd ca ascultători și pe protopopul Abrudului Iosif Adamovici, protopopul Petru al Hunedoarei și Popa Sava din Rășinari.

După șase zile, traduce tot în limba latină pentru autorități, relatarea, de fapt plîngerea destinată episcopului Nikitici de protopopul Moise Moga din Săliște, redînd cu indignare împrejurările în care doi nobili au omorît pe Onea Stroe din Topîrcea: „Veneau (se pare doi) de la traierit din Boz. În drum au întîlnit doi nobili care i-au întrebat de pașaport. Neavînd i-au întors înapoi. S-au rugat zadarnic să-i lase să vină în sat. Să dea socoteală cine sînt. Le-au strigat: vă dăm noi sat, au scos săbiile și i-au tăiat. Ei cît au putut s-au apărut rugîndu-i să nu le lase copiii să rămînă fără părinți. Ceea ce pe nobili i-a întăritat și mai mult. Văzîndu-se fără putere, țărani au strigat tolvai! Atunci unul din nobili, care era din Singătîn, provizor al curții din Vîngard al domnului Ioan Lazăr, l-a împușcat pe Onea Stroe în cap, ucizîndu-l pe loc. După ceea ce nobili au fugit” (idem, p. 408).

În 15 ianuarie 1785 înaintează autorităților plîngerile protopopului Ioan Cotu din Ungra (Tirnova) și ale lui Ioan Popovici, protopopul din Dileu (Turda) nemulțumiți de abuzurile autorităților care „nu-i lasă să iasă din casele lor”.

Impresionantă este relatarea protopopului ortodox din Turda, Iov Craciunovici oferită prin Eustatievici episcopului Nikitici: „Biserica sa, cartea sa de rugăciuni le-a păzit cu parohienii lui. Dar nu mai poate, căci în timpul nopții mai mult de 60 de nobili din țîrg armați cu flinte l-au stîrnit din pat și i-au cercetat toate cărțile, hainele, grînele, vitele pe care le avea în sărăcia lui, de toate scriptele și ordinele l-au descusut de unde i-au venit... în altar au spart pavimentul și au săpat și în pămînt, dar n-au găsit nimic înstrăinat. Dregătorii comitatului îi oprea să iasă din casă... au fost oprîți să umble la Bobotează cu crucea... Cere să dea ordine ca nobilii să înceteze cu asemenea iritații inoportune și nefondate, să scutească pe protopopi de orice suspiciuni și să nu-i mai împiedice în exercițiul îndatoririlor lor... ca nu cumva din asemenea asprimi să se întimple ceva nesperat”.

Bineînțeles că aceste mărturii și multe altele neconsemnate de noi, au fost trăite de cărturarul brașovean cu compasiunea ascunsă a omului din popor, cu satisfacția intimă de a se asocia diplomatic cauzei răscolăților.

Sibiellul — prezență activă în lupta pentru libertatea și unitatea națională a poporului român

Așezat în apropiere de Sibiu, pe valea Sibiellului și la poalele Munților Cibin, Sibiellul, sat de oameni harnici și gospodari, își poartă cu vrednicie și demnitate podoabele cu care l-au înzestrat natura și oamenii de-a lungul secolelor.

Moștenitor al unei bogate și valoroase tradiții progresiste și revoluționare, satul, considerat *mărgăritar* de unii, și *comoară* de alții, a fost o prezență activă și constantă în lupta pentru libertatea politică și unitatea națională a poporului român. Drept mărturie stau izvoarele scrise și nescrise, îngemănate cu tradiția. Din timpuri imemorabile se vorbește de *Cetatea Satgo*, aflată pe *Virful Zidului*, din hotarul Sibiellului, vestit loc de apărare în vremuri de furtună. În evul mediu, localitatea a fost stăpînită alternativ de voievozii Transilvaniei, domnii Țării Românești, de Universitatea satească, pînă în 1566, cînd, împreună cu satele românești vecine, va alcătui *Scaunul Săliștei*, ca unitate de sine stătătoare.

Oameni mîndri și dirji, locuitorii Sibiellului s-au ridicat adesea la luptă împotriva exploatării sociale și asupririi de neam. Astfel îi vom găsi prezenți în marile răscoale care au avut loc în timpul orînduirii feudale: la Bobilna, în 1437; în războiul țărănesc din 1514, condus de Gheorghe Doja; în marea răscoală din 1784, de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan.

În timpul revoluției de la 1821 din Țara Românească, sibiellenii au luat cunoștință de Proclamația de la Paedș și îi așteptau pe Tudor Vladimirescu să-i elibereze de sub dominația străină. Referîndu-se la popularitatea idealilor de libertate socială și națională cuprinse în programul revoluției muntene și a conducătorului acesteia în părțile sudice ale Transilvaniei, colonelul Ludwig von Schwind, comandantul grănicerilor austrieci din Turnu Roșu, raporta la 23 aprilie 1821 următoarele: „Prezența lui Tudor aici, în țară, ar cere cea mai mare atenție, deoarece, după cum se spune, ar fi dat deja știre printre oamenii detașamentului său revoluționar că, în continuare, după ce totul va fi pregătit de către prietenii săi din Transilvania, și cînd va veni momentul oportun se vor alătura cauzei sale și oamenii asupriți din această țară, pentru a-și apăra drepturile umane”.

Revoluția de la 1848 din Transilvania i-a atras în orbita sa și pe locuitorii de pe valea Sibiellului. Sub conducerea preotului și a dascălului Nicolae Topolog, o delegație a luat parte la adunarea de la Blaj, din 3—5 mai 1848. După cea de-a treia adunare de pe Cîmpul Libertății, tînută în septembrie 1848, mai mulți locuitori din Sibiell s-au înrolat în oastea revoluționară românească. Printre aceștia s-a aflat și Gheorghe Preda, care a fost încadrat tribun în Legiunea „Auraria Gemina” de sub comanda lui Avram Iancu. El a participat la luptele din toamna anu-

lui 1848 și a căzut eroic, în noiembrie, în înfruntarea militară de la Cîmpia Turzii. Peste un sfert de veac, mama luptătorului revoluționar i-a deshumat osemintele și le-a așezat în cimitirul din Sibiell.

În 1877, cînd s-a declanșat războiul pentru independența de stat a României, sibiellenii, alături de ceilalți români ardeleni, s-au solidarizat cu frații de dincolo de Carpați. Unii dintre tinerii și bărbații localnici, cît și din cei ce se aflau cu turmele de oi în Țară, s-au înrolat voluntari în armata română, participînd la război. Nu se știe însă nici numărul și nici numele celor care au luat parte la campanie, după cum nici numele celor căzuți pe cîmpul de luptă, intrucît acestea n-au fost făcute publice, pentru a le feri rușinea de măsuri represive din partea autorităților austro-ungare. Dar pentru a cinsti și eterniza memoria voluntarilor din Sibiell, căzuți în războiul pentru independență, sătenii au luat o piatră funerară din cimitirul vechi, pe care au dăruit inscripția „1877” și au așezat-o lângă biserică. Tot atunci, la cererea consătenilor săi, un meșter local a realizat un monument care să ateste peste timp participarea fiilor satului la războiul de independență din 1877—1878. Acesta îl concepse sub forma unei cruci masive din stejar, avînd la centru o înflorităscență din același material, vopsită negru și dată cu ulei de în, care să poată fi expusă în cimitir și să nu atragă atenția autorităților austro-ungare, ostile solidarității cu România. Din aceleași motive, artistul popular nu notează nici un nume, ci sapă adînc în miezul tare al lemnului inscripția „1877”. Spre cînstea și mîndria satului, cele două monumente cu valoare de mărturie istorică se află acolo unde au fost așezate cu peste un secol în urmă, dovadă participarea Sibiellului la lupta pentru neatințarea României.

Pe lângă voluntari, în timpul războiului pentru independență din 1877—1878, locuitorii așezării s-au solidarizat cu românii de peste Carpați, acordîndu-le sprijin moral-politic, ajutoare bănești și ofrande materiale pe seama răniților și a familiilor acestora. Trimise peste munți prin *vama cucului*, fără voia oficialităților austro-ungare, ajutoarele sibiellenilor s-au înscris în efortul general al românilor ardeleni și au contribuit la cucerirea independenței de stat a României.

În ultimele decenii ale veacului trecut, locuitorii Sibiellului au luat parte activă la lupta românilor pentru drepturi și libertăți sociale și politice. Unul dintre fruntașii satului, Ioan Popescu-Săroi (1851—1925), care învățase la gimnaziul german din Sibiu, participant de seamă în mișcarea națională, a făcut parte din delegația de trei sute de persoane care în 1892, a dus Memorandumul la Viena pe cînd aștepta să fie primită de împărat, delegația s-a întîlnit cu primarul Vienei, dr. Leuger. Cu acel prilej, Ioan Popescu-Săroi îmbră-

cat în costum național, a rostit o cuvîntare în limba germană. Uimit de elocința unui țaran român și de exprimarea clară a gîndurilor sale în limba lui Goethe, primarul l-a sărutat pe obraji și a oferit delegației o masă, la care muzica localului a cîntat, la cerere, „Deșteaptă-te române”.

Peste doi ani, în mai 1894, cînd la Cluj se judeca procesul Memorandumului, Sibiellul se va solidariza cu fruntașii ardeleni aflați în boxă. Pentru a determina stîngerea procesului și eliberarea acuzăților, din Sibiell a plecat la Cluj o delegație, condusă de Ioan Popescu-Săroi. Ajunsă în orașul de pe Someș, solia Sibiellului s-a alăturat numeroaselor delegații românești care demonstrau pe străzile orașului.

La scurt timp, începînd din 1896, sibiellenii vor fi prezenți în acțiunea inițiată de ziaristul Ioan Russu-Șirlianu, privind ridicarea unui monument ecvestru eroului național Avram Iancu. Iar după ce Tit Liviu Albini va fi împrocusat și fondul confiscat de autoritățile maghiare, Sibiellul va lua parte la lupta pentru apărarea memoriei Craiului Munților și înfăptuirea idealului național.

În anii primului război mondial, Sibiellul și-a adus prețioasa-i contribuție la lupta pentru desăvîrșirea unității naționale a poporului român. Mulți dintre bărbații chemați la mobilizare în armata austro-ungară au trecut munții, încadrîndu-se voluntari în unitățile române. Printre aceștia s-au aflat Ioan Cîndea de 40 ani, Stan Cornea de 36 ani și tînarul inginer Ionel Petra Oașia, care a urmat cursurile Școlii de ofițeri de artilerie din București, fiind avansat la gradul de sublocotenent. Voluntarii din Sibiell au participat la campaniile din 1916 și 1917, comportîndu-se vitejește pe cîmpul de luptă. În timpul acesta, Cîndea și Cornea au fost judecați pentru dezertare din armata austro-ungară și condamnați în contumacie. Din rîndurile sibiellenilor, zece luptători au căzut eroic la datorie. Între ei se numără și locotenentul Ionel Petra Oașia (1894—1917), din Regimentul 2 artilerie de munte, „căzut la 19 iulie 1917, în luptele de la Oituz”, lovit în plin de un obuz de artilerie. În 1921, părinții ofițerului au adus osemintele fiului lor și le-au înhumat în cimitirul satului, iar în centrul localității au ridicat un monument. Pe piedestal se află bustul de bronz al tînarului ofițer, executat de sculptorul T. Burcă, în 1921, iar pe plăcile de marmură, cu care este îmbrăcat soclul, sînt consemnate numele fiilor satului căzuți în primul război mondial.

Pe timpul războiului, asemenea altor localități românești din Transilvania, sibiellenii au fost confrunțați cu o serie de măsuri samavolnice din partea autorităților maghiare. A doua zi după intrarea României în război împotriva Imperiului habsburgic, jandarmii maghiari au arestat pe fruntașii satului și i-au întemnițat, fie la Cluj, fie în lagăre. Între aceștia

era și preotul Valeriu Popovici, care a fost internat în lagărul de la Resat, județul Sopron, din Ungaria, unde a stat în detenție timp de un an și opt luni, pînă în aprilie 1918. La 24 august 1916, autoritățile maghiare s-au prezentat la biserica din Sibiell și au ridicat toate cele trei clopote, în greutate de 273 kg, pentru a le topi și transforma în tunuri. În 1917, cînd, pe baza măsurii propuse de ministrul Appony, a fost suprimate autonomia școlilor confesionale românești și s-a creat zona culturală de-a lungul frontierei cu România, în interiorul căreia școlile elementare confesionale românești erau etazitate, unui asemenea regim e supusă și școala din Sibiell. Intenția cîrmuitorilor politici maghiari de a-i lăsa pe sibieleni fără școală și fără conducători locali, pentru a-i putea ține mai ușor în stare de supunere, n-a dat rezultatele scontate. Și de această dată, ca și de nenumărate ori în trecut, sătenii au reușit să eludeze măsurile care lăuceau în interesele lor naționale. Astfel, învățătorii aveau grijă să imprimă învățămîntului un caracter național. Sînt concludente în acest sens relatările unor martori oculari. La școala din sat în acei ani era dascăl învățătorul Ioan Dobrotă. Deși pe baza progra-

mei analitice, începînd din toamna anului 1917 trebuiau predate în limba maghiară: aritmetica, geografia, economia și istoria, totuși învățătorul continua parcurgerea programei în limba română. Doar în preajma unor inspecții „învătam cîteva lecții în limba maghiară, ca să putem face față situației”.

Cu toate greutățile și măsurile restrictive impuse de oficialitățile austro-ungare, românii din Sibiell, împreună cu toți românii ardeleni aflați sub ocupație străină, și-au apărut cu tenacitate și dirzenie limba și cultura, obiceiurile și datinile. Acționînd cu perseverență și cutezanță, ei au participat activ la revoluția burghezo-democratică care a cuprins Imperiul austro-ungar în toamna anului 1918, aducîndu-și aportul la născerea „închisorii popoarelor”, la eliberarea acestora și constituirea lor în state naționale independente. Atunci, în zilele furtunoase ale revoluției, cei 108 soldați valizi din Sibiell au părăsit cîmpul de luptă și căzărțile, reîntorcîndu-se acasă cu arme și muniiți. Acestora li s-au alăturat 18 răniți aflați la vatră, femeile,

(Continuare în pag. a 9-a)

Pr. Ioan Ardeleanu

Despre duhovnic

Cu privire la schimbarea duhovnicului, părerile teologilor sînt împărțite în două: după prima părere, duhovnicul nu se poate schimba, iar după părerea a doua, se poate schimba.

Prima părere se întemeiază pe întrebarea din slujba mărturisirii: au nu te mărturisești mereu la același duhovnic? Sau neguțătorești mărturisirea umblind din duhovnic în duhovnic? După dumnezeieștile pravile este oprită cu asprime schimbarea duhovnicului prin astfel de cuvinte: „Orice om sau femeie de-și va lăsa duhovnicul, fără de oarecare vină și se va spovedi la altul să se despartă de Biserică, dimpreună cu acela care îl primește astfel pe dînsul” (P. S. Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei: Rugăciuni și învățături de credință ortodoxă, Oradea 1984, p. 151—152).

A doua părere se întemeiază pe considerentul: „Caută să găsești un bun doctor duhovnicesc, să fie învățat sau iscusit în fapte, să cunoască bine rănile sufleteste, ca să știe să dea doctoriile cu pricepere, precum ai făcut cînd ai avut vreo rană trupească, căuțind un doctor mai iscusit. *Deci, cînd vei găsi vreun duhovnic bun, să nu te mai duci la altul,*

căci dacă neguțătorești mărturisirea, nu te poți folosi. Dacă te-ai mărturisit la un duhovnic de mai multe ori și din pricină că ai căzut iarăși în același păcat, te rușinezi de duhovnicul cel dintîi și te duci la altul, ca să te rușinezi mai puțin și să-ți dea un canon mai ușor, mai rău minii pe Dumnezeu”. *Mintuirea păcătoșilor* 33 (citată de Ierom. Nicodim Sachelarie în: *Indrumarea vieții*, 1941, Seminarul Monahal Cernica-Ilfov, p. 8).

Duhovnicul parohiei este preotul pe care l-a numit episcopul său.

Concluzia.

Duhovnicul nu se poate schimba „decît în caz de mare nevoie, de pildă cînd se schimbă preotul, sau cînd ne mutăm în altă parohie” (Învățătura de credință creștină ortodoxă, București 1952, p. 293), iar cînd ne pensionăm în ultima parohie, unde am păstorit și ne-am stabilit și domiciliul, devenim din oficiu duhovnici asociați ai duhovnicului titular.

Cînd un penitent va dori să se spovedească la alt duhovnic, va cere aprobarea duhovnicului său.

Protos. Ipolit Ciubotaru

Vasile Goldiș și Academia română

Deși majoritatea referințelor publice asupra lui Vasile Goldiș, din partea contemporanilor săi, sînt de aflat mai cu seamă în necrologiile și articolele publicate la moartea patriotului democrat, deci în anul 1934, totuși, și anterior acestui moment ca și după aceea, s-au emis păreri, aprecieri cu privire la personalitatea și activitatea lui.

Într-un articol, pe care „Tribuna” de la Arad îi închină în 1910, sînt scoase în evidență trăsăturile militantului intransigent și clarvăzător. În numărul său din 26 iunie 1927, ziarul maghiar „Aradi Közlöny”, îl considera pe Vasile Goldiș ca pe unul dintre cei mai înzestrați politicieni români ardeleni, evidențindu-i susținuta și eficienta activitate, poziția sa demnă, cinstită, curajoasă. La rîndul lui, „Erdély Hírlap” va găzdui în paginile sale, în decembrie 1923, un fragment din cartea politicianului maghiar Károly Mihali cu privire la tratativele româno-ungare din noiembrie 1918, în care, printre altele, vorbindu-se despre Goldiș, se spunea că el s-a arătat a fi un „politician român intransigent și din acest motiv avea o mare autoritate în cercurile intelectualității și ale poporului român”. În 1931, informîndu-și cititorii asupra șederii lui Vasile Goldiș la stațiunea Balaton pentru tratament, „Aradi Közlöny” evidenția stima deosebită de care acesta, la prima lui descindere în Ungaria, după unirea Transilvaniei cu România, se bucura, inclusiv din partea a o serie de personalități și a unor largi cercuri de oameni ai muncii din țara vecină.

Despre calitățile politice ale lui Vasile Goldiș, privite în legătură strînsă cu cele etic-umane, se vor exprima în termeni laudativi și organele de presă românești, inclusiv — mai cu seamă după 1918 — cele de dincolo de Carpați. Astfel, „Viitorul” îl consideră pe Vasile Goldiș ca pe un „om politic de mare valoare morală”.

Un loc important în viața și activitatea lui Vasile Goldiș, după acela al Marii Uniri, a fost și alegerea sa ca membru de onoare al Academiei Române. Apreciat în epocă, apreciat și astăzi, Vasile Goldiș nu putea să nu primească omagiul Academiei Române — instituție care, cum spunea Delavrancea, a fost „simbolul premergător al aspirațiilor noastre...”

În ședința acesteia din ziua de 7 iunie 1919, Nicolae Iorga citește propunerea pentru alegerea lui Vasile Goldiș ca membru de onoare. Și avea în vedere întreaga activitate didactică și științifică, ideile de libertate, independență și unitate politică a tuturor românilor. Expunerea de motive prezentată de marele istoric român se încheie cu următoarele cuvinte semnificative: „Propunînd să-l alegem ca membru de onoare, avem în vedere însă și pe cel dintîi român, care s-a învrednicit a fi conducător al școalelor și culturii în Ardealul dezrobît, căruia și pe această cale putem să-i dăm un semn de frățească prețuire”.

Elogiul adus de marele istoric găsea suport solid în faptele mari ale lui Goldiș și între membrii Academiei, care îl votează, cu 19 voturi pentru și unul contra, membru de onoare. Aducîndu-i-se la cunoștință marea cinste de a fi primit în înaltul areopag al științei și culturii noastre naționale, Vasile Goldiș mulțumește prin intermediul unei scrisori pe care o reproducem în întregime: „În posesia scrisorii d-voastre nr. 1242 din 16 iunie 1919, prin care mă avizați că Academia Română a binevoit să mă proclame membru de onoare al ei, vă rog să transmiteți Academiei Române adîncă mea mulțumire pentru înalta distincție de care m-a făcut părtaș. Voi pune și de acum înainte toate puterile mele sufleteste în serviciul culturii și măririi neamului nostru românesc. Și dacă aceste puteri nu ajung măsura, ce s-ar cuveni pentru a binemerita înalta distincțiune ce mi-ați dat, vă asigur că buna mea voință este adecvată ei”.

Gînditor și militant de talie europeană, Vasile Goldiș s-a evidențiat în cursul vieții sale ca un patriot luminat, ca un militant neînfriecat pentru desăvîrșirea unității politice a tuturor românilor, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării, pentru bunăstarea și fericirea poporului român.

Așa l-au văzut contemporanii, așa trebuie să-l vadă generația de azi și cele care vor urma.

Dr. Gheorghe Grăniceri

SIBIELUL

(Continuare din pag. a 8-a)

bătrîni și tineri din sat. Și cu toții au înălțat vechile autorități. În locul acestora, pe la începutul lunii noiembrie 1918, adunarea generală a locuitorilor a constituit consiliul național român, sub președinția lui Ioan Groza. Tot atunci a luat ființă garda națională, în fruntea căreia a fost desemnat Petru Apolzan. La 21 noiembrie, pe baza convocatorului semnat de dr. Ioan Lupuș și sublocotenentul Ioan Șteflea, comandantul gărzii naționale din Săliște, Sibieliul a trimis doi delegați, care au luat par-

te la ședința de constituire a Consiliului național român al plasei Săliște.

În ultima decadă a lui noiembrie 1918, cînd au avut loc alegeri de delegați pentru Marea Adunare Națională ce urma să se întrunească la Alba Iulia, din Sibieli a fost ales Petru Constandel ca delegat supleant. Tot atunci s-a întrunit obștea satului și cu toții, bărbați și femei, au scris actul intitulat „Hotărîrea noastră”, prin care își arătau dorința neîrămutată de unire a Transilvaniei cu Tara-Mamă. În același timp, au constituit o delegație alcătuită din 12 persoane, între care erau Ioan Groza, învățătorul Ioan Dobrotă și Petru Apolzan, însărcinată să expri-

Domnul nostru Iisus Hristos și elinii

Despre o problematică întîlnire a Domnului nostru Iisus Hristos cu „niște elini” ni se relatează, pe scurt, în Sf. *Evangelie de la Ioan* 12, 20—22, precizîndu-se: „Elinii doresc să vadă pe Iisus”. Ei călătoriseră pînă la Ierusalim și se suiseră să se închine la sărbătoarea Paștelui.

Lumea greco-romană se afla la o răspîntie a religiilor politeiste. Cuceririle cuprinseseră întreg spațiul cunoscut al acelor vremuri. Odată cu sclavii, erau purtați, după carele învingătorilor, și zeii. Se produsese o confuzie politeistă, specifică unor asemenea evenimente. Zeii altor popoare învinse erau adorați ca și zeii cetății; orientalii aveau o deosebită trecere cu zeitățile lor principale. Exemplul îl dase Alexandru cel Mare care, cucerind popoarele, obișnuia să se închine zeităților lor: Baal, Iahve, Amon-Ra (al cărui fiu se socotea) etc.

Mai mult decît atît, politeiștii integraseră trei zei (Zeus, Jupiter), Iahve, Amon-Ra) și creaseră pe Serapis, pentru a aduna pe adepții acestor zeități. Era o situație care nu trebuie să fie ignorată, cînd îi avem în vedere pe elini. O va verifica și Sf. Apostol Pavel care, ajungînd la Atena, cercetase locurile de închinare (deci și Delphi) și spusese în mijlocul Areopagului: „Trecînd și văzînd locurile voastre de închinare, am aflat și un altar pe care era scris: Necunoscutului Dumnezeu. Pe cel pe care deci voi necunoscuindu-l îl cinstiți, pe acesta vi-l vestesc eu” (F. Ap. 17, 23).

Erau deci destui zei cunoscuți, cucerii odată cu cei care li se închinau. Lipsea zeul care urma să fie cucerit, deci încă necunoscut. Sf. Apostol Pavel folosește această stare de spirit pentru a-l propovădui pe Domnul nostru Iisus Hristos. Ne dăm seama, acum, mai bine, de amurgul antic al zeilor. Timpul se împlinise și creștinismul lua locul, progresiv, al vechilor religii politeiste.

„Niște elini” veniseră deci să vorbească cu Domnul nostru Iisus Hristos. Despre elini aflăm din gura fariseilor, nedumeriți de unele cuvinte ale Domnului: „Unde are să se ducă acesta, ca noi să nu-l găsim? Nu cumva la cei împrăștiați între elini vrea să meargă și să-i învețe pe elini?” (Ioan 7, 35). Cei care se suiseră să se închine la templu nu erau dintre cei împrăștiați în imperiul roman”, ci erau elini și vorbeau în limba lor, cunoscută din epoca elinistă și în Țara Sfîntă. Starea sufletestească a acestor elini era cea descrisă mai sus. După ilustrul exemplu al lui Alexandru cel Mare, pescuia și ei în apă tulbure. Auziseră de Iisus Hristos și doreau să-i cunoască părerile, eventual să deschidă o discuție filozofică; ei „fiind dintre filozofii epicurei și stoicei” (Fapte 17, 18).

Acum, trebuie să precizăm că Domnul nostru Iisus Hristos cunoștea filozofia greacă. Avusese timp îndelungat, cei circa 18 ani de la aflarea lui în templu, cînd avea 12 ani, pînă la începutul propovăduirii Sale, deci la împlinirea celor 30 de ani, vîrsta obligatorie pentru cel care voia să vorbească în public. Cunoștea preceptele antice, scrise pe frontispiciul templului lui Apollon din Delphi și pe cele ale palestrelor. Învățătura divină a Domnului nostru Iisus Hristos se bucură de originalitate integrală. Nu facem altceva decît să arătăm decalajul între cele mai înalte culmi ale gîndirii antice (nous, logos spermatikos, primum movens immobile etc.), precum și inscripțiile delphice (vezi și: Anton Dimitriu, *Philosophia mirabilis*, București, Ed. Encicl. rom., 1974, p. 145 și urm.) și kerygma, doar înșirîndu-le comparativ.

„Cunoaște-te pe tine însuși!” își află împlinirea sa divină în: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Mt. 22, 38). Cunoașterea proprie devine măsură de cunoaștere prin dragoste a aproapei, fără existența căruia n-ar putea exista fapte bune, deci și mîntuire subiectivă. Cunoașterea cerută de Domnul saltă peste valorile antice, inițind o altă problematică, ea cuprinzînd și una din legile esențiale ale religiei creștine.

Pe aceleași frontispicii mai erau și alte inscripții: „Nimic prea mult”, deci un îndemn spre desăvîrșire, spre autarhia și kalokagatia, față de care Domnul propovăduia: „Fiți desăvîrșiți. precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrșit este” (Mt. 5, 48). Urmău: „Tu ești!”, deci să te gîndești la modalitatea ființei și existenței, dar Domnul precizează: „Toate cele voiți să vă faci vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea, că aceasta este legea și prorocii (Mt. 7, 12). „Cinstește-l pe (Dumnezeu)”, deci condiția esențială a legăturii religioase, iar Domnul a spus: „Iubește pe Domnul Dumnezeu tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău” (Mt. 22, 37). Altă inscripție spunea: „Supune-te legilor!”, deci o condiție a trăirii într-o organizație comunitară, față de care Domnul învață: „Dați Cezarului cele ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu” (Luca 20, 25), scoțînd în evidență cele cuvenite lui Dumnezeu. În sfîrșit, inscripția: „Cruță timpul!”, deci se insistă asupra folosirii lui pozitive, dar Domnul învață: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune” (Mt. 5, 16) etc.

Aici trebuie să ne întoarcem spre filozofii antici, mai ales: Socrate, Platon și Aristotel. Fiecare, în felul său, a fost cunoscut de Domnul nostru Iisus Hristos, care a înălțat balastul inutil al unor concepții antice depășite, rămînînd numai ceea ce este permanent valabil. Altcum, n-am înțelege prezența lor pe iconostase și pe pereții pictați ai mănăstirilor, inclusiv a lui Democrit.

Ni se pare că Domnul nu i-a primit pe acei „elini”, gata de polemici și controverse inutile. Elinii se închinau la templu, dar nu credeau în Domnul nostru Iisus Hristos. Scena se va repeta, după cuvîntarea Sf. Apostol Pavel în Areopagul Ateiei, cînd filozofii epicurei și stoicei din agora vor spune: „Te vom mai asculta și altă dată despre acestal” (Fapte 17, 32). Totuși, prezența acestor elini a determinat precizarea Mîntuitorului: „A venit ceasul ca să se preamărească Fiul Omului” (Ioan 12, 23). Domnul constatase începutul de difuzare „urbi et orbi” a învățaturii Sale. Apoi a mai formulat și atitudinea Sa față de filozofia antică: „Cel ce își iubește sufletul său îl va pierde, și cel ce își urăște sufletul său în lumea aceasta îl va păstra pentru viața de veci” (Ioan 12, 25). Filozofia antică, epicureică și stoică, era adînc înrădăcinată în viață, căuțind soluțiile adecvate, fie preferînd practicarea sobră a plăcerilor și pasiunilor (Lucrețiu), fie stîrbindu-le (Seneca). Desprinderea de lucruri efemere și de sofisme îi întoarcerea cu fața spre veșnicie este ținta supremă a învățaturii Mîntuitorului.

Deci să înțelegem și noi îndemnul Sf. Apostol Pavel, adresat Corintenilor: „Nu fiți poticnire nici iudeilor, nici elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu, după cum și eu plac tuturor pentru toate, necăuțînd folosul meu, ci pe al celorlalți, ca să se mîntuiască” (I Cor. 10, 32—33). Este o normă de conduită mereu actuală a Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. prof. univ. onor. dr. Petru Rezuș

CRESTOMAȚIE DE LITERATURĂ ROMÂNĂ VECHĂ,

vol. I (coord. I. C. Chițimia și Stela Toma), Cluj-Napoca 1984, 264 p.

Investigațiile din ultimele decenii au adus noi dovezi privind originalitatea culturii române, originalitate înțeleasă ca o sinteză creatoare. În acest context, însemnătatea vechii noastre literaturi e foarte mare, întrucît constituie baza celei moderne și contemporane. De aceea, o colecție de „scrieri frumoase”, alcătuită din fragmente semnificative, a devenit extrem de necesară.

Intr-un dens studiu introductiv, Prof. I. C. Chițimia prezintă diferențele tipuri de crestomații ori anectote, antologii și colectane. Același distins specialist constată just că literatura autohtonă „pornește viguros din timpuri mult mai vechi și are o continuitate de structuri și de stil propriu, care îi conferă calități pe nedrept neglijate” (p. 22), fiind totodată convins că o tradiție a scrisurii române a existat și în veacul XIV, așeriune ce se confirmă (prezența culegere are ca limite cronologice anul 1521 și mijlocul sec. XVII). Recent s-a descoperit un contract încheiat la Chilia în 1360; înscrisul a fost tradus din română — „romecha” — în limba latină (cf. M. Balard, Un document génois sur la langue roumaine en 1360, „Revue de études sud-est européennes”, XVIII/2, 1980, p. 233—8).

De subliniat că textele exceptate sînt precedate de preliminarii, la fel înzestrate cu note, comentarii și bibliografie selectivă. În final se oferă: Bibliografie generală, Glosar și 2 Indice (tematic și de nume). Materia e repartizată în 6 secțiuni (unele fiind prevăzute cu subdiviziuni): Diplomatarium — acte și scrisori (I), literatură canonică (II), omiletică și polemică (III), aulică (IV), laică și apocrifă (V), plus cea versificată (VI). Notăm că pentru Bizanț, renumitul bizantinist Fr. Dölger a făcut deja o clasificare și mai detaliată: pe

tărîm religios — doctrină, exegeză, opere polemice și omiletice, lucrări filocalice (morală, ascetism, mistică), hagiografie, istorie ecleziastică; din domeniul laic: istoriografie, geografie, tactică, retorică (cu ramura ei, epistolografia), parenetică, filozofie, filologie, pe urmă poezia cu caracter epic, liric, imnic etc. (în „Cambridge Medieval History”, ed. J. M. Hussey, IV/2, Cambridge 1967, p. 206 și urm.). Recunoaștem că nu se poate opera o delimitare strictă în cazul unor anumite specii literare.

În general, încadrarea pasajelor selectate — privitoare la o temă sau alta — este reușită. Dar includerea cârșilor de ritual în rubrica a II-a (intitulată nefiresc „literatura canonică”) ar putea ridica obiecții. Deoarece au o sorginte străină, numai cum grano salis ele pot fi apreciate componente ale literaturii române vechi. Totuși, filcuierea și publicarea unor asemenea cărți sînt acte de cultură românească. Între exemplele în cauză, Catehismul lui Coreși (p. 62) nu-și are locul care i s-a dat, ci mai curînd în cadrul cap. III. Apoi Floarea darurilor, ce face trecerea de la computurile apocrifice spre romanul popular, trebuie transferată de la secțiunea a III-a la genul laic și apocrif (cap. V). Și acum o remarcă de amănunt: la p. 65, nota 3, precizăm că Sf. Vasile cel Mare nu a fost roman, ci oriental, anume capadocian.

Florilegiul în actu, înfăptuit de eminenți cercetători, se impune atenției oricărui cititor iubitor de frumos. Cuprinsul acestui tom „îi este recomandarea cea mai înaltă”, cum se exprimă — într-un admirabil Cuvînt înainte — Prog. Zoe Dumitrescu Bușulenga. Așteptăm cu viu interes apariția celorlalte două volume anunțate.

Pr. Vasile Muntean

me, în Adunarea Populară de la Alba Iulia, voința sibielenilor de înfăptuire a idealului național. Reprezentanții oficiali și neoficiali ai Sibieliului, participanți la Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918, au votat cu entuziasm pentru unirea Transilvaniei cu România, îndeplinindu-și astfel mandatul încredințat de consătenii lor.

După realizarea unității naționale, vrednici săteni au desfășurat o bogată și rodnică activitate pentru înflorirea pe toate planurile a Sibieliului și a întregii țări.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

■ In ziua de 3 octombrie 1985, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a conferențiat la Viena în cadrul Asociației „Pro Oriente” despre: „Dialogul teologic dintre ortodocși și romano-catolici și perspectivele lui”.

■ Intre 7—11 octombrie 1985, I. P. S. Mitropolit Antonie a participat ca observator din partea Conferinței Bisericii Europene, la al VII-lea Symposium al episcopilor romano-catolici, Symposium care a avut loc la Roma. I. P. S. Sa a vorbit cu tema: „Evanghelizare și secularizare în vremea noastră”.

■ In ziua de 6 octombrie 1985, I. P. S. Antonie a participat la Sf. Liturghie din capela ortodoxă română din Viena unde a vorbit despre „Cei patru patriarhi ai celor 60 de ani de patriarhat românesc, 1925—1985”.

■ Potrivit celor rînduite de Sf. Sinod și cu binecuvîntarea I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, între 30 septembrie—8 octombrie 1985, a avut loc la Mănăstirea Brincoveanu de la Simbăta de Sus a doua serie de cursuri de scurtă durată din acest an, la care au participat aproape 30 de preoți de diverse vârste și de la parohii diferite din întreaga Arhiepiscopie a Sibiului.

Ca și la seriile precedente, cursurile au constat din prelegeri și seminarii, precum și dintr-un bogat program duhovnicesc, predici etc., realizându-se totodată un ziditor schimb de experiență, toate atit de necesare pentru o lucrare pastorală cit mai eficientă. Cursurile s-au desfășurat sub conducerea P. C. cons. Gh. Papuc.

— Duminică, 27 octombrie 1985, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a făcut o vizită canonică la parohia Brașov-Noua, preot paroh I. Popița, cu care prilej a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă, la sfîrșitul căreia a rostit cuvînt de învățătură. În după amiaza aceleiași zile, I. P. S. Sa a cercetat capela în restaurare Sf. Gheorghe din Brașov, pr. paroh Gh. Gridu, precum și complexul muzeal de la biserica Sf. Nicolae Schei Brașov, unde de asemenea se execută lucrări de restaurare.

■ Luni, 28 octombrie 1985, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a avut o consfățuire de lucru cu preoții din zona Branului, cu care prilej s-au dezbătut probleme de cult și disciplină preotească, în vederea uniformizării practicilor și comportării preoților vecini între ei, cu care prilej s-au luat o seamă de hotărîri. Consfățuirea a avut loc în parohia Moecul de Jos.

■ Parohia Sibiu — Trei-Stejari cuprinde zona cartierului numit la început Mihai Viteazul, pentru că în această parte a orașului de pe Cîmbin ar fi poposit oastea voievodului întregitor de neam după victoria de la Șelimbăr. În amintirea acestui eveniment, cit și pentru trebuințele sufletesti ale credincioșilor care locuiesc aici s-a ridicat în urmă cu ani un monumental lăcaș de închinăciune, simbol al unității celor trei provincii românești, cuprînzînd în structura lui umbra lui Mircea cel Bătrîn de la Cozia, duhul lui Ștefan cel Mare și „pohta ce-am pohtit” a voievodului martir Mihai Viteazul. Prin jertfelnicia credincioșilor și strădania pilduitoare a P. C. pr. N. Todor, fost protopop al Sibiului, ajutat de C. pr. S. Filimon, sf. lăcaș a fost îmbrăcat într-o excepțională haină picturală executată de frații Mihai și Gavril Moroșan, cu pictură în mozaic, precum și cu alte lucrări ornamentale, dînd bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Sibiu — Trei-Stejari o notă de aleasă frumusețe. Astfel împodobită, biserica a fost sfințită de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 3 noiembrie 1985, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile au fost date de corul parohial, condus de Eufimie Clumac. La sfîrșitul Sf. Liturghii au vorbit: P. C. prot. D. Luca (Sibiu) și P. C. pr. N. Todor. Un bogat cuvînt de învățătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit Antonie.

Pentru activitatea depusă P. C. pr. N. Todor a primit un act special de apreciere și prețuire, iar C. pr. S. Filimon a fost distins și hirotesit „iconom stavrofor”, acte de apreciere înmîinându-li-se totodată consiliul parohial, epitropilor, comitetului parohial, apreciați fiind toți credincioșii care și-au adus aportul la ridicarea și înfrumusețarea acestei minunate biserici.

■ Moment omagial. La Centrul nostru Eparhial a avut loc joi, 22 august a. c., într-un cadru solemn, omagierea a 36 de ani de cînd I. P. S. Arhiepiscop Teofil Herineanu a fost ridicat la treapta arhieriei. Cei prezenți la festivitate, prin glasul Prea Sfințitului Iustinian, i-au urat înaltului nostru ierarh zile senine și sănătate întru mulți și fericiți ani, oferindu-i florile recunoștinței noastre pentru tot ceea ce a făcut pentru binele și unitatea Bisericii noastre în cei 36 de ani de arhierie.

Festivitatea omagială a lăsat sîrșit cu o agapă creștină oferită de I. P. S. Sa în cinstea evenimentului.

■ Duminică, 1 septembrie 1985, Prea Sfințitul Iustinian Maramureșanul înconjurat de un sobor de preoți a sfințit biserica parohială din parohia Sînmărgărita, prot. Dej, jud. Cluj.

■ Duminică, 8 septembrie a. c., de Praznicul Nașterii Maicii Domnului, Prea Sfințitul Iustinian Maramureșanul a săvîrșit slujba sfințirii bisericii „Sf. Nicolae” din parohia Iadara, prot. Baia Mare, jud. Maramureș.

Pentru activitatea sa rodnică, vrednicul preot Nicolae Varga a fost distins cu distincția onorifică bisericească de „iconom” cu dreptul de a purta briu roșu.

■ In ziua de 21 septembrie a. c., la invitația Rectorului Institutului teologic protestant de grad universitar din Cluj-Napoca, din partea Sf. Arhiepiscopiei a Clujului, la deschiderea festivă a anului universitar 1985—1986, a luat parte Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, însoțit din partea Seminarului teologic ortodox de către P. C. Sa Păr. prof. Remus Lazăr.

■ Duminică, 6 oct. a. c., I. P. S. Arhiepiscop Teofil și P. S. Episcop-vicar Iustinian au săvîrșit slujba sfințirii și Liturghia arhierescă în biserica cu hramul „Intrarea în biserică a Maicii Domnului” din cartierul „Cordos” din municipiul Cluj-Napoca.

Atît Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, cit și Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian, au rostit cuvînt de învățătură.

■ Luni, 7 oct. a. c., într-un cadru festiv, la Seminarul teologic ortodox din Cluj-Napoca, a avut loc serbarea de deschidere a noului an școlar 1985—1986 în prezența Inalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil, a Prea Sfințitului Episcop-vicar Iustinian, a membrilor permanenței eparhiale, precum și a corpului profesoral și a tuturor elevilor Seminarului.

La festivitate, în calitate de invitat de onoare, a participat D-l Péntek Arpad, rectorul Institutului teologic protestant din Cluj-Napoca.

Programul festiv a cuprins bucăți corale cu caracter religios și patriotic și recitări de versuri.

■ Duminică, 13 octombrie a. c., Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, înconjurat de un sobor de preoți, a săvîrșit slujba resfințirii bisericii din parohia Berbești, prot. Sighetu Marmăției, jud. Maramureș. Tot cu această ocazie s-a sfințit și noua casă parohială. Preotul paroh Petrovai Vasile, pentru activitatea pastorală și gospodărească a fost distins cu distincția onorifică de „iconom”, cu dreptul de a purta briu roșu. Tot cu acest prilej, în cadrul Sfinței Liturghii arhieresti a fost hirotonit întru preot licențiatul în teologie Zimveliu Dumitru pe seama parohiei Negriștei, prot. Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud, precum și absolventul de seminar Vlașin Arghir — întru diacon.

■ In data de 14 octombrie a. c., de praznicul Cuvioasei Paraschiva, Prea Sfințitul episcop-vicar Iustinian a

săvîrșit Liturghia arhierescă în biserica cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” din parohia Feleacu, prot. Cluj, jud. Cluj. Cu acest prilej, în cadrul Sf. Liturghii arhieresti, P. S. Sa Iustinian a hirotonit întru preot pe absolventul de seminar Vlașin Arghir, pe seama parohiei Tăure, prot. Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud și întru diacon pe absolventul de seminar Avram Ioan.

■ Duminică, 20 octombrie 1985, a avut loc sfințirea capelei cu hramul „Sfinții Constantin și Elena” din Cluj-Napoca. Slujba tirnosirii capelei a fost săvîrșită de Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil. Preotul paroh Sabău Marcel, doctorand în teologie, a fost distins cu distincția de „iconom”, cu dreptul de a purta briu roșu.

■ In perioada 15—31 octombrie a. c., s-a desfășurat în Arhiepiscopia Clujului, pe protopopiate, cea de a doua conferință administrativă, cu tema „Îndatorirea preotului privind chivernisirea bunurilor parohiale”.

■ In luna octombrie a. c. au mai fost hirotoniți întru preot: Avram Ioan, pentru parohia Filea de Jos, prot. Turda, jud. Cluj și Perța Augustin, pentru parohia Ciubanca, prot. Dej, jud. Cluj.

■ La praznicul Nașterii Maicii Domnului — 8 septembrie — hramul mănăstirii de la Moglănești-Toplița, P. S. Episcop Emilian a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă și a hirotonit întru preot pe C. diacon Gheorghe Bogdan pe seama parohiei Căpîlna de Jos, prot. Aiud. La momentul predicii, P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură, reliefînd învățătura Bisericii Ortodoxe față de Prea cinstirea Fecioarei Maria.

■ La praznicul Înălțării Sf. Cruci, hramul mănăstirii din Lupșa — 14 sept., potrivit tradiției împămîntenite, P. S. Episcop Emilian a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă. Și cu acest prilej, în bogatul cuvînt de învățătură P. S. Sa a subliniat cinstirea Sf. Cruci în Biserica Ortodoxă și a îndemnat pe credincioșii prezenți în mare număr, la statornicie în dreapta credință.

■ Duminică, 22 sept., P. S. Episcop Emilian a săvîrșit slujba sfințirii bisericii cu hramul Sf. Ierarh Ilie Iorest și Sava Brancovici din filia Crăciunelul de Jos, parohia Tătrilău, prot. Aiud. În cuvîntul de învățătură P. S. Sa a îndemnat pe credincioșii prezenți la unitatea în dreapta credință, la păstrarea tezaurului spiritual primit de strămoși, la împlinirea îndatoririlor social-cetățenești. Pr. paroh Adam Alimpe a fost hirotesit întru sachelar, iar membrii consiliului parohial P. S. Sa le-a oferit gramte chiriarihale.

■ In perioada 23—27 sept., sub directa îndrumare a P. S. Episcop Emilian, s-au desfășurat la Centrul eparhial cursurile pastoral-misionare de scurtă durată a celei de a 11-a serii cu 30 preoți din eparchie.

■ Sfințiri de biserici. — Duminică, 22 septembrie 1985, P. S. Episcop Vasile a săvîrșit binecuvîntarea bisericii din parohia Cetea, prot. Oradea, în urma împodobirii ei cu o frumoasă pictură. Preotul-paroh Cornel Dejeu a fost distins cu rangul de sachelar. Ierarhul a ținut un instructiv cuvînt de învățătură.

■ Duminică, 6 octombrie 1985, chiriarihul a oficiat slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia Petid, prot. Beiuș, căreia în ultimii 2 ani i s-au făcut reparații capitale exterioare, fiind tencuită în terasit. Preotul paroh Florian Popa i s-a acordat rangul de sachelar. Ierarhul a ținut un bogat cuvînt de învățătură. În după amiaza aceleiași zile, a săvîrșit vecernia în biserica din parohia Tîncă, prot. Oradea, cu care prilej a binecuvîntat cele 3 clopote noi pentru biserica de lemn, monument istoric, din imediata apropiere a bisericii parohiale. P. S. Sa a felicitat pe credincioșii care au donat noile clopote și a acordat preotului paroh Mihai Iancu distincția de iconom-stavrofor, întru care a primit și hirotesia.

■ Duminică, 13 octombrie 1985, arhipăstorul s-a aflat în mijlocul credincioșilor din parohia Sătmărel, prot. Satu Mare, unde a binecuvîntat lucrările de înnoire exterioară a bisericii, care a fost retencuită în terasit. Preotul-paroh Flore Cotet a fost hirotesit întru iconom. Chiriarihul a lăudat jertfelnicia și hărnicia credincioșilor.

■ Vizitații canonică. — Luni, 14 octombrie 1985, de sărbătoarea Cuvioasei Paraschiva, ierarhul a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica parohială „Sf. Arh. Mihail și Gavril” din Satu Mare, rostind un edificator cuvînt de învățătură.

■ În după amiaza duminicii de 20 oct. 1985, ierarhul — după ce înainte de masă a săvîrșit Sf. Liturghie în Catedrala episcopală, unde a împărtășit cuvînt de învățătură credincioșilor — după-masă a oficiat slujba vecerniei în biserica parohială din cartierul Oradea-Vii (C.F.R.), cu care prilej a binecuvîntat frumoasa troiță din curtea bisericii, confecționată din jertfelnicia bunilor credincioși, pentru care au fost felicități de chiriarih, în cadrul amplului său cuvînt de învățătură.

■ Conferințe preoțești. — Intre 23—27 septembrie 1985, s-au desfășurat la sediile protopopești lucrările conferințelor pastoral-misionare cu proțimea din protopopiatele respective, dezbătînd tema: Momente importante din viața Bisericii Ortodoxe Române (cu prilejul aniversării centenarului autocefalității a 60 de ani de Patriarhie). Ședințele de la protopopiatele Oradea, Beiuș, Marghita, Zalău și Șimleul Silvaniei au fost prezidate de P. S. Episcop Vasile, iar cele de la Satu Mare și Carei de delegați chiriarihali.

■ Intre 15 și 17 octombrie 1985, s-au ținut la sediile celor șapte protopopiate din eparchie lucrările conferințelor administrative de toamnă, dezbătîndu-se tema: Îndatoririle preotului privind chivernisirea bunurilor parohiale. Lucrările au fost conduse de delegați chiriarihali.

■ Cursuri de îndrumare pastoral-misionară. — de la 7 octombrie pînă la 12 octombrie 1985, s-au ținut la Centrul eparhial cursuri de îndrumare pastorală și misionară, de scurtă durată, cu o nouă serie de 30 de preoți din protopopiatele Oradea și Beiuș. Cursurile s-au desfășurat sub directa supraveghere a P. S. Episcop Vasile. În predera lecțiilor, ponderea de seamă, pe lîngă chiriarih, a avut-o păr. prof. D. Abrudan, prorectorul Institutului teologic universitar din Sibiu. Cursurile și-au dovedit, și de data aceasta, necesitatea și utilitatea în orientarea proțimii noastre în activitatea ei pastorală și obștească.

■ Hirotoniți de preoți. — În ultimul timp, au mai fost hirotoniți următorii candidați la preote: Gavriș Gavril, la data de 13 octombrie 1985, pentru parohia Vișolț, prot. Șimleu, și Băra Gheorghe, la data de 20 octombrie 1985, pentru parohia Șaualeu, prot. Oradea.

Anunțăm cititorii gazetei noastre că abonamentele la TELEGRAFUL ROMÂN pe anul 1986 se reînnoiesc pînă la 15 decembrie 1985.

Menționăm că abonamentele se fac pe un an întreg, costul unui abonament anual fiind de 100 lei.

Costul abonamentelor se trimite pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. 1 Mai nr. 35, Sibiu, cont virament 45.10.4.09.2, B. N. R. S. R., filiala Sibiu.

Semnalăm... Semnalăm...

● În „Tribuna” (nr. 22, 1985, p. 5) sub genericul „Lucian Blaga — istorie și conștiință națională” (într-un eseu intitulat Mirabila sămînță, Achim Mișu scoate în evidență etapele dezvoltării conștiinței românești în Transilvania, așa cum reies din cartea lui Lucian Blaga „Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea”. În prima etapă, cînd habsburgii deveniți stăpîni în Transilvania, (1688) jenați de puterea locală a nobilimii maghiare și săsești au voit să-și alieze pe români catolicizîndu-i, ortodocșii au realizat că ortodoxia era semnul identității lor naționale și că puteau și ei juca un rol în balanța puterii. „Este — scrie Achim Mișu — etapa primului germene de conștiință națională travestit în caftan ortodox” (nu e de crezut că s-a intenționat un sens peiorativ aici cuvîntului caftan). Apărînd ortodoxia, transilvănenii, apărau românitatea. Au urmat alte etape: unirea din 1700, promisiunile neonorate ale diplomaților împăratului Leopold, deci înșelarea grosolană a celor ce au primit unirea, crezînd că ne-a fost impus în folosul lor, apoi răscoala lui Sofronie, apoi generalul austriac Bucow care „distruge mănăstiri și documente scrise și face un număr încă nedeterminat de victime omenești”, apoi iosefinismul viclean, demascat de răscoala lui Horea și, în sfîrșit, epoca supplexiană și Școala Ardeleană.

Lucian Blaga are cuvinte grele în cartea sa despre efectul dezmembrant și care putea fi catastrofal asupra conștiinței românilor, exercitat de unirea din 1700. Achim Mișu nu a avut desigur spațiul necesar care să-i înlesnească o reproducere a tuturor pasajelor în care Blaga își spune părerea sa personală despre această tragedie românească de pe culmea dintre veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea în Transilvania. Achim Mișu are totuși considerații de mare finețe și acuratețe istorică, atunci cînd observă că, deși „compromisul” — unirea din 1700 — a fost rodul unei judecări de valoare, care avea în vedere supraviețuirea românilor din Transilvania și deși la început a favorizat dezvoltarea învățămîntului românesc și condiția socială a preoților, totuși: „Să nu se uite că inițiativa a fost a habsburgilor (s.n.). Contribuția unirii la geneza conștiinței naționale a fost mai mult un produs derivat al combinațiilor politice urmărite deliberat de Casa austriacă, decît un rezultat al unui proces intern de maturizare a grupului etnic român”. Grupul etnic român trecea, am zice noi, dîmpotrivă, printr-o criză teribilă, datorită dezbinării religioase. Pentru moment, conștiința românească rămăsese în grupul rămas ortodox și în suferință, pentru că cealaltă parte pactizase cu stăpînitorul austriac, slujind interesele lui Școala Ardeleană a venit mai tîrziu, în a doua parte a veacului al XVIII-lea și Achim Mișu o arată corect și convingător. Noi am adăuga că a avut loc o reperiere în condițiile date, aflîndu-se ei în a treia generație de după cei care acceptaseră unirea. În timp, cînd conștiința românească a ajuns a exprima din nou unitatea tuturor românilor, dîncolo de accidentul despărțirii religioase, românitatea devenind numitorul comun, în locul confesiunii, s-a produs revirimentul Școlii Ardelene în care, în afară de „corifeii” care proveneau din unitarism, s-au angajat tot atîția ortodocși cit și uniți, și nu de valoare minoră.

Școala Ardeleană — așa cum arată Achim Mișu — „a întregit conștiința națională a românilor din Transilvania și cu dimensiunea teoretică”. Se știe că aceasta a avut în vedere demonstrarea originii române și latinitatea limbii ca semne ale unității tuturor românilor, ale continuității lor în Dacia și ale drepturilor lor istorice, mai ales în Transilvania, unde acestea erau contestate. În „dimensiunea teoretică” a conștiinței românești, confesionalitatea n-a mai jucat așadar vreun rol preponderent și remarcant. Dacă aceasta s-ar fi făcut, s-ar fi cultivat dezbinarea nu unitatea. Ortodocșii ar fi fost îndreptățiți să reclame numai pentru ei continuitate. Fiind însă vorba numai de unitatea națională, n-au făcut-o. Din păcate au încercat s-o facă totuși, împotriva tuturor evidențelor istorice, unui apologeti mai tîrziu ai unitarismului, porniți să demonstreze cu tot dinadînsul — risum teneatis — că am fi fost catolici din totdeauna! Cum se și cuvea, nu le-a dat nimeni atenție, ei continuînd să se gratuleze pentru o asemenea „fericire” numai între ei, ca un ordin secret, deținător de taine cumplite, obținute de la extratereștri!

● În același număr din „Tribuna” și pe aceeași pagină, aflăm de la Nae Antonescu ce gîndea „Mircea Eliade despre Lucian Blaga”. Chiar și înainte de a citi esul, puteam bănui că, uriași amîndoi, avînd privirile la același nivel, nu se puteau vedea decît așa cum erau: mari și cam de-o seamă.

Pe alte pagini discutăm despre actualitatea lui Lucian Blaga: Vasile Sălăjan, Liviu Zăpîrțan, Mircea Vaida, Petru Iluș, Vasile Muscă, Aurel Codoban și răspunzînd tuturor: Achim Mișu.

Al. Tănase scrie un lung eseu despre „spațiul mioritic sau despre specificul culturii românești”, evident tot în gîndirea și opera lui Lucian Blaga, evocînd doina, dorul, cîntecul și arhitectura populară, ca „ipostaze românești ale existenței umane”, cum spune Blaga.

Dacă Blaga, așa cum arată Al. Tănase, refuză ortodoxismul gîndirist — e cunoscută polemica, mereu deschisă, cu D. Stăniloae — în schimb, considerațiile sale despre stilul bizantin-sofianic, beneficiară de sensurile simbolisticii bizantine-ortodoxe, d.p. în arhitectură, care e astfel concepută, încît să exprime sentimentul metafizic al coborîrii transcendentului în lume, și al intervenției lui în temporalitate. Bizantinul e coborîrea lui Dumnezeu în lumînd, în timp ce goticul e fie urcuș luciferic, fie lumînd filtrată prin vitralii, „scăzută și mortificată”, cum spune Al. Tănase. E drept, cum arată tot Al. Tănase că elementele filozofiei lui Blaga sînt nonreligioase, arhitecturi, bolți, ferestre, dar e tot atît de adevărat că Blaga nu se ocupă de tehnica de construcție, de materialele lemnoase ale ferestrelor, de calitatea sticlei, de carierele din care a fost adusă piatra, sau de verificarea calificării pietrarilor. Blaga interpelează sensurile, adîncurile, implicațiile de dîncolo de materie și de tehnică, cele privitoare la spirit, la spațiul mioritic, nu la cel strict geografic. Blaga a fost un investigator genial în istoria și geografia spiritualității românești.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păușurariu — membri; tehnedactor: Diac. Ezechiel Oancea; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Grivitei nr. 64—66.